

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
ฉบับสมบูรณ์

โครงการ "พัฒนาศักยภาพการจัดทำฐานข้อมูลพื้นที่
งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นผ่านเครื่องมือ Social Mapping"

โดย นางสาวอรุณี เวียงแสง และคณะ

ธันวาคม 2550

สทอ. ผ่านวิจัยเพื่อท้องถิ่น
เลขที่รับ..... ๐๕๙๓
วันที่ - 6 ส.ย. 2551.....

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ฉบับสมบูรณ์

โครงการ “พัฒนาศักยภาพการจัดทำฐานข้อมูลพื้นที่
งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นผ่านเครื่องมือ Social Mapping”

โดย นางสาวอรุณี เวียงแสง และคณะ

ธันวาคม 2550

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์

โครงการ “พัฒนาศักยภาพการจัดทำฐานข้อมูลพื้นที่
งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นผ่านเครื่องมือ Social Mapping”

ทีมวิจัย

นางสาวอรุณี เวียงแสง
นายชิษณุวัฒน์ มณีศรีขำ
นางอาภา พงศ์ศิริแสน
นางสาวพรทวิ ยอดมงคล

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ธันวาคม 2550

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 โครงกรอบรม	1
บทที่ 2 ความรู้ Social Mapping	
• กรณีศึกษาและพัฒนาการจัดทำแผนที่ทางสังคม จังหวัดกาญจนบุรี 2547	3
• การทำแผนที่ทางสังคม (Social Mapping) เกี่ยวอะไรกับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น	6
บทที่ 3 กระบวนการอบรม	
• การวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย	8
• การกำหนดเป้าหมายการจัดกระบวนการเรียนรู้	8
• การกำหนดเนื้อหา	9
• การออกแบบกระบวนการและกิจกรรมการเรียนรู้	9
• กิจกรรมในการอบรม	9
• สรุปกระบวนการอบรม Social Mapping ในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น	26
บทที่ 4 สรุปภาพรวม Social Mapping ในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น	28
• ความหมายของ Social Mapping	28
• เป้าหมายของ Social Mapping	28
• วัตถุประสงค์ Social Mapping ของ Node	28
• ขั้นตอนการทำ Social Mapping	28
• ตัวอย่างการทำ Social Mapping ของ Node แม่ฮ่องสอน	29
• ตัวอย่างการทำ Social Mapping ของ Node สมุทรสงคราม	34
• สรุป Social Mapping ในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น	41
ภาคผนวก	
• ผลงาน Social Mapping ของผู้เข้าร่วมอบรม	
• การวางแผนจัดทำคู่มือ Social Mapping ในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น	
• รายชื่อผู้เข้าร่วมอบรม	

โครงการ “พัฒนาศักยภาพการจัดทำฐานข้อมูลพื้นที่งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ผ่านเครื่องมือ Social Mapping”

หลักการและเหตุผล

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค ในสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีได้ให้การสนับสนุน “งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น” (Community-Based Research) มาเป็นระยะเวลากว่า 8 ปี เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นได้เรียนรู้ และได้รับประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง เพื่อให้งานวิจัยมีส่วนในการแก้ไขปัญหาของชุมชน และก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้น ในชุมชนท้องถิ่น ภายใต้คำขวัญ “สร้างสรรค์ปัญญา เพื่อพัฒนาท้องถิ่น” โดยมีกลไกสำคัญที่ช่วยในการหนุนเสริมในระดับพื้นที่ คือ ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Node) หรือ พี่เลี้ยง (Research Counselor /RC)

ด้วยบทบาทการทำงานหนุนเสริมชุมชนท้องถิ่น พี่เลี้ยงจะต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจพื้นที่ ผู้คน วิถีชุมชน และสถานการณ์ในพื้นที่ที่ตนปฏิบัติงาน เพื่อให้สามารถเข้าใจชุมชน และใช้กระบวนการสืบค้นข้อมูลดังกล่าวเพื่อต้องการมีส่วนร่วมของชุมชน นำมาวางแผนการทำงานและพัฒนากระบวนการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สกว. สำนักงานภาค จึงได้จัดให้มีโครงการ “พัฒนาศักยภาพการจัดทำฐานข้อมูลพื้นที่งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ผ่านเครื่องมือ Social Mapping” แก่ผู้ประสานงาน เจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น พี่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและนักวิจัยโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคเหนือ อันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาร่วมกัน เพื่อให้การหนุนเสริมชุมชนเป็นไปอย่างเข้าใจ ตลอดจนเป็นฐานข้อมูลเพื่อการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในอนาคต รวมทั้งเป็นการพัฒนาร่างหลักสูตรการอบรมเครื่องมือ Social Mapping เสนอต่อวิทยาลัยวิจัยเพื่อท้องถิ่น ซึ่งจะได้นำไปปรับปรุงให้ดีขึ้น เพื่อจะเป็นช่องทางหนึ่งในการหนุนเสริมผู้ปฏิบัติงานในชุมชนของสกว.สำนักงานภาคที่จะได้นำไปสร้างสรรค์กระบวนการทำงานเพื่อท้องถิ่นในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมอบรม เข้าใจแนวคิดและหลักการ การทำ Social Mapping
2. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมอบรม มีความรู้ ทักษะและประสบการณ์จากการฝึกฝน การวางแผนโครงร่าง, การทำ Social Mapping
3. เพื่อพัฒนาร่างหลักสูตรการอบรมเครื่องมือ Social Mapping

ผู้เข้าร่วม

ผู้ประสานงาน เจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและพี่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

วันเวลา / สถานที่ ตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน 2550-31 ธันวาคม 2550

ครั้งที่ 1 วันที่ 11 มิถุนายน 2550 เวลา 9.00-16.30 น.

ณ สถานวิชาการนันทชาติ (IC) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ครั้งที่ 2 วันที่ 21 สิงหาคม 2550 เวลา 9.00-16.30 น.

ณ บ้านธารแก้ว ถนนห้วยแก้ว อำเภอเมือง จ.เชียงใหม่

ครั้งที่ 3 วันที่ 11 ธันวาคม 2550 เวลา 9.00-16.30 น.

ณ สำนักงานสกว.สำนักงานภาค คณะอุตสาหกรรมเกษตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

กระบวนการ/ วิธีการฝึกอบรม

1. ประชุมเพื่อกำหนดเป้าหมาย กระบวนการอบรม ร่วมกันระหว่างวิทยากรและสกว.สำนักงานภาค

2. ระหว่างการอบรม

- แลกเปลี่ยนความเข้าใจต่อ แนวคิด หลักการ การใช้ประโยชน์จาก Social Mapping
 - วิทยากรนำเสนอแนวคิดหลักการ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากการทำ Social Mapping
 - วางโครงร่างกรอบเนื้อหา Social Mapping ของแต่ละ Node
3. ฝึกปฏิบัติ โดยเลือกพื้นที่จริงจากการทำงานของศูนย์ประสานงานและโครงการวิจัย
 4. เวทีเติมเต็มโดยใช้กระบวนการกลุ่มย่อยในการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น พร้อมด้วยการนำเสนอในกลุ่มใหญ่เพื่อรับฟังคำชี้แนะในวงกว้าง และคำแนะนำเพิ่มเติมจากวิทยากร
 5. จัดถอดบทเรียน ประสบการณ์ในการจัดอบรมสู่ร่างหลักสูตร

เงื่อนไขการเข้าร่วมอบรม

ผู้เข้าร่วมอบรมต้องนำความรู้ไปปฏิบัติในการทำงานจริง และนำมาแลกเปลี่ยน เติมเต็มในครั้งที่ 2

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผู้เข้าร่วมอบรมสามารถพัฒนาความรู้ ทักษะการทำ Social Mapping
2. โครงร่างกรอบการทำ Social Mapping ที่ผู้เข้าร่วมอบรมสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการทำงานจริงได้
3. ผลงาน Social Mapping พื้นที่ทำงานของแต่ละพื้นที่ (ภายใต้ศูนย์ประสานงานฯ, โครงการวิจัย)
4. ร่างหลักสูตรอบรมการใช้เครื่องมือ Social Mapping

1. การศึกษาองค์ความรู้การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และเงื่อนไขทางสังคมที่เหมาะสมเพื่อการดำเนินงานของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (การศึกษาและพัฒนาการจัดทำแผนที่ทางสังคม จังหวัดกาญจนบุรีปี 2547)

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์อนุมัติให้ดำเนินการโครงการศึกษาองค์ความรู้การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และเงื่อนไขทางสังคมที่เหมาะสมเพื่อการดำเนินงานของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เพื่อศึกษาแนวทางในการจัดทำแผนที่ข้อมูลทางสังคม (Social Map) สำหรับการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์และเงื่อนไขทางสังคมที่เหมาะสม เพื่อเป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงสถานการณ์ทางสังคมสู่การวิเคราะห์ความรู้ด้านกระบวนการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมของประชาชน พลังทางสังคม และการขับเคลื่อนทางสังคม (Social Movement) สำหรับเป็นฐานในการปฏิบัติงานของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยมีขั้นตอนในการศึกษาในลักษณะการเก็บข้อมูลภาคสนาม และการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการศึกษาและพัฒนาการจัดทำแผนที่ข้อมูลทางสังคม (Social Map) จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งใน ปี 2547 ได้กำหนดจัดให้มีการสัมมนาเชิงปฏิบัติการฯ จำนวน 5 ครั้ง ต่อเนื่องในเดือนพฤษภาคม มิถุนายน กรกฎาคม สิงหาคม และกันยายน 2547 สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (สมพ.) ได้ดำเนินการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น และจัดสัมมนาฯ ดังกล่าว โดยเป็นการร่วมมือกันทำงานระหว่างสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดกาญจนบุรี (พมจ.) มหาวิทยาลัยราชภัฏจังหวัดกาญจนบุรี (ม.ร.ภ.) และประชาคมกาญจนบุรี มีผู้เข้าร่วมสัมมนาฯ จากหน่วยงานทั้งภาคราชการ องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคประชาชน และสถาบันการศึกษา โดย สมพ. ได้จัดทำสรุปผลการสัมมนาอย่างสังเขป ดังนี้

1. การศึกษาวิจัยโดยการสัมมนาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนที่ข้อมูลทางสังคม (Social Map) เป็นเครื่องมือในการทำงานพัฒนาสังคมได้วิธีการหนึ่ง ดังนี้

- 1) เป็นเครื่องมือทางยุทธศาสตร์เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานพัฒนาสังคมในพื้นที่ที่แสดงถึงองค์กร หน่วยงาน ชุมชน เครือข่ายต่างๆ ผู้นำชุมชน และปราชญ์ชาวบ้านที่มีศักยภาพในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาสังคมในพื้นที่ ซึ่งเป็นทุนทางสังคมที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานของหน่วยงานหลายส่วนราชการ ได้แก่ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) โครงการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง และประชาสังคม มูลนิธิพัฒนาไท เป็นต้น
- 2) เป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงสถานการณ์ ในพื้นที่สู่ การวิเคราะห์ กระบวนการเรียนรู้การมีส่วนร่วมของประชาชน พลังทางสังคม ทุนทางสังคม และการขับเคลื่อนทางสังคมในพื้นที่
- 3) การทำแผนที่ข้อมูลทางสังคม มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจทุนทางสังคม และเพื่อเป็นข้อมูลข่าวสารในการวางแผน สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ประโยชน์ และเป็นกลไกทางสังคม กลไกหนึ่งในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้พูดคุยกันที่สังคมต้องร่วมกันสร้าง โดยถือว่าเป็นกระบวนการทางสังคมที่อยู่บนฐานคิดที่จะก่อให้เกิดการเห็นตัวตน การมองเห็นศักยภาพ และเกิดความไว้วางใจกัน เห็นโอกาสในการสร้างคน/ สร้างสังคม ให้เกิดจิตสาธารณะ สร้างการตื่นตัวในการร่วมมือกันทำงานส่วนรวม เกิดกลไกการจัดการความรู้ และเกิดการเปลี่ยนวิธีคิดของสังคม (ทุนมนุษย์+ทุนทางสังคม = ความมั่นคงของมนุษย์)

2. การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ในการจัดทำแผนที่ข้อมูลทางสังคมเป็นการร่วมกันออกแบบ (Design) ของคณะผู้ร่วมศึกษาวิจัย คือ เจ้าหน้าที่ สมพ.ผู้รับผิดชอบโครงการ และนายจักรกฤษณ์ โพธิ์แพงพุ่ม ผู้อำนวยการ

การสำนักวิจัยและบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี และนายยุทธภณธ์ เตชะแก้ว ผู้ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดกาญจนบุรี สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.สำนักงานภาค) โดยได้กำหนดประเด็นในการสัมมนา แต่ละครั้ง ซึ่งพิจารณาจากขอบเขต ความหมายของการพัฒนาสังคมที่เป็นการเปลี่ยนแปลงของสังคมในพื้นที่ และมีผลกระทบต่อความมั่นคงของมนุษย์ในด้านต่างๆ ดังนี้

ครั้งที่ 1 เดือนพฤษภาคม ด้านอนุรักษ์ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม เกษตรกรรมชาติ การศึกษา และสิทธิต่างๆ

ครั้งที่ 2 เดือนมิถุนายน ด้านสุขภาพ วัฒนธรรม เด็ก เยาวชน คนพิการ ผู้ติดเชื้อ ผู้สูงอายุ

ครั้งที่ 3 เดือนกรกฎาคม ด้านองค์กรการเงิน กลุ่มออมทรัพย์ หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ วิสาหกิจชุมชน การค้าขายแดน ผลิตภัณฑ์แปรรูป

ครั้งที่ 4 เดือนสิงหาคม ด้านโครงการวิจัย หน่วยงานสนับสนุนทางวิชาการและการเงิน

ครั้งที่ 5 เดือนกันยายน เป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้ทำมาแล้ว ตั้งแต่ครั้งที่ 1-4

3. แนวทาง วิธีการ และกระบวนการสัมมนาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีทั้งการให้ความรู้จากวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการร่วมกันกำหนดการเรียนรู้ จัดทำ และการใช้ประโยชน์จากแผนที่ทางสังคมของหน่วยงานและเครือข่ายต่างๆ ในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีวิทยากรกระบวนการ เป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ในการให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาเกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งเป็นกระบวนการที่ตีกระบวนการหนึ่งในการก่อให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ เห็นทุนทางสังคมร่วมกันและเกิดพลังทางสังคมขึ้น โดยกระบวนการที่ใช้ในการจัดทำแผนที่ทางสังคม มีดังนี้

1) แนวคิดที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ จะต้องมีการบวนการที่สำคัญคือ

1.1 การมีส่วนร่วมของภาคี

1.2 การดำเนินโครงการในเชิงความสัมพันธ์แนวราบ

1.3 การมีปฏิสัมพันธ์สื่อสาร จนเกิดความไว้วางใจกัน

1.4 การมองสิ่งต่างๆ อย่างองค์รวมและมีการบูรณาการ

2) การแบ่งกลุ่มย่อยและร่วมวิเคราะห์ผู้ที่เกี่ยวข้อง (Stake Holder) และร่วมสร้างแผนที่ข้อมูลทางสังคม เพื่อเป็นเครื่องมือในกระบวนการขับเคลื่อนทางสังคม และเพื่อเป็นการรู้จักกันและกันที่อาจจะนำไปสู่การแบ่งปันข้อมูล แนวคิด วิธีการทำงานและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ (วิถุภคขัธขุของกันและกัน) โดยมีโจทย์ดังนี้

2.1 เพื่อร่วมกันระบุว่า ใคร/ องค์กร ทำอะไร กับใคร ที่ไหน อย่างไรกันบ้าง

2.2 ร่วมแบ่งปันแนวคิด หลักการ วิธีการในการทำงานของตนเองกับเพื่อนๆ

2.3 มีการขับเคลื่อนงานของตนเองในด้านใด อย่างไรบ้าง

3) การแบ่งกลุ่มย่อย แลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นระหว่างองค์กรในการจัดทำแผนที่ทางสังคม ให้เป็นฐานทุนทางสังคม และเป็นกระบวนการขับเคลื่อนทางสังคม สำหรับการนำไปใช้ประโยชน์ร่วมกัน มีโจทย์ ดังนี้

3.1 เพื่อแลกเปลี่ยนว่า ใคร/ องค์กร ของตัวเองและเพื่อนๆ จะเสริมหนุนซึ่งกันและกันอย่างไรได้บ้าง

3.2 เพื่อพิจารณาว่า บุคคลใด/ องค์กรใด หรือหน่วยงานใดควรเป็นแกนนำและแกนประสานในการขับเคลื่อนทางสังคมในจังหวัดกาญจนบุรี

3.3 การขับเคลื่อนทางสังคมจากฐานทุนทางสังคมของแต่ละองค์กร ควรมีการขับเคลื่อนไปในทิศทางใด อย่างไรบ้าง

3.4 การนำแผนที่ทางสังคมไปใช้ประโยชน์

4) จากการประมวลข้อมูลอย่างคร่าวๆ มีข้อค้นพบที่สรุปได้ดังนี้ คือ

4.1 การทำงานของกลุ่ม/ องค์กรต่างๆ มีลักษณะแบบแยกส่วนชัดเจน

- 4.2 ไม่รู้ความเคลื่อนไหวการทำงานของแต่ละกลุ่ม
- 4.3 การทำงานมีความซ้ำซ้อนในเชิงปริมาณและคุณภาพ
- 4.4 มีกลุ่ม องค์กรที่จัดตั้งขึ้นในชุมชนจำนวนมาก
- 4.5 ผู้นำชุมชนบางคนมีบทบาทและหน้าที่หลายอย่าง
- 4.6 รูปแบบและวิธีการทำงานมีความหลากหลาย
- 4.7 โครงการวิจัยมีจำนวนมาก แต่ไม่ปรากฏในสาธารณะ
- 4.8 การวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นและชุมชนมีน้อยมาก
- 4.9 หน่วยงานของรัฐมีการกิจเพื่อผลักดันเชิงนโยบาย
- 4.10 โครงการเพื่อการพัฒนาส่วนใหญ่จะไม่ต่อเนื่อง และเชื่อมโยงกับผู้เกี่ยวข้อง
- 4.11 การทำงานมุ่งเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่มองค์กรของตนเอง

4. ผลผลิตที่ได้จากการสัมมนา มีดังนี้

- 1) ได้ทราบว่า ใคร/ กลุ่ม/ องค์กร ทำอะไร ที่ไหน กับใคร และอย่างไร โดยมีหลักการ แนวคิด /วิธีการอย่างไร ซึ่งจะเป็นข่าวสารข้อมูลการเคลื่อนไหว และการขับเคลื่อนของกลุ่ม/ องค์กร/ บุคคลที่ทำงานด้านการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในจังหวัดกาญจนบุรี สำหรับจัดทำทำเนียบเครือข่าย และเป็นฐานข้อมูลเครือข่ายสำหรับการประสานต่อไป
- 2) เป็นการนำนโยบายและยุทธศาสตร์ของกระบวนการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ไปสู่การปฏิบัติ อันได้แก่ เรื่องทุนทางสังคม และการทำงานกับเครือข่าย
- 3) เกิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่จะทำให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ในพื้นที่ ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งของจังหวัดกาญจนบุรี อันจะนำไปสู่การเกิดจิตสำนึกสาธารณะในการทำงานเพื่อสังคมท้องถิ่น และบ้านเกิดของตนเอง ด้วยความภาคภูมิใจ และรู้จักคุณค่าของตนเอง ซึ่งหมายถึงการเกิดความมั่นคงของมนุษย์ในตนเองขึ้น
- 4) เป็นการบูรณาการ การสร้างความสัมพันธ์ การมีส่วนร่วมของภาคีต่างๆ ในฐานะพันธมิตร เครือข่าย ที่จะนำไปสู่การทำงานร่วมกันในด้านพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยผลที่เกิดระหว่างการเปิดเวทีสัมมนา ได้แก่ เกิดเครือข่ายกลุ่มเด็กและเยาวชนในจังหวัดกาญจนบุรี เกิดการเชื่อมโยงอย่างไม่เป็นทางการในด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่
- 5) ได้แนวทางการปฏิบัติงานเบื้องต้นสำหรับสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในการประยุกต์ใช้ชุดเครื่องมือในระดับพื้นที่ คือ แผนที่ทางสังคม (Social Map) สำหรับการทำงานเครือข่ายและทุนทางสังคมระดับจังหวัด

5 ข้อสังเกต

จากการศึกษาในพื้นที่เป็นระยะเวลาประมาณ 1 ปี สมพ. มีข้อสังเกตว่าโครงการศึกษาวิจัยนี้เป็นประโยชน์ต่อการนำยุทธศาสตร์ของนโยบายด้านทุนทางสังคมและการส่งเสริมเครือข่ายของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ไปปฏิบัติ และจะสามารถเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานในระดับจังหวัดได้ โดยให้ยึดถือพื้นที่เป็นหลัก และต้องพิจารณาศักยภาพของพื้นที่ กับศักยภาพของบุคลากรในพื้นที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเป็นสำคัญ ซึ่งปัจจัยเงื่อนไขในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของคนในจังหวัดอยู่ที่วิทยาการกระบวนการ ว่า จะมีศิลปะ ทักษะ และประสบการณ์ในการจัดกระบวนการเพียงใด นอกจากนี้การเปิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในพื้นที่เป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจของคนในพื้นที่เป็นอย่างมาก

6. ในปี 2548 จึงมีแนวทางการดำเนินงานต่อไป ดังนี้

- 1) การจัดทำข้อมูลที่ยังได้ไม่ครอบคลุมในรายละเอียด จะได้ทำการสืบค้นในเชิงคุณภาพและจัดทำกลุ่มสนทนา (Focus Group) ต่อไป
- 2) การจัดระบบข้อมูลและจัดทำทำเนียบขององค์กรที่ให้ข้อมูลซึ่งจะนำไปสู่การจัดการองค์ความรู้ในการจัดทำแผนที่ข้อมูลทางสังคมในระดับพื้นที่ และแนวทางสำหรับกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์นำไปประยุกต์ใช้ต่อไป
- 3) จากการสัมมนา ได้มีผู้เสนอตัวเป็นเจ้าภาพเคลื่อนงานต่อในระดับจังหวัดกาญจนบุรี คือ โครงการชีวิตสาธารณะ-ท้องถิ่นน่าอยู่ ทั้งนี้ได้มีการจัดตั้งสถาบันการจัดการความรู้ท้องถิ่นจังหวัดกาญจนบุรีขึ้น โดยใช้ประโยชน์และนำแผนที่ทางสังคมเป็นเครื่องมือในการเคลื่อนงานพัฒนาสังคมและมีประชาคม 2 ตำบลยินดีที่จะร่วมทำแผนที่ทางสังคมระดับตำบลในเชิงลึก ตามที่ ศ.นพ.ประเวศ วะสี ได้กรุณาแนะนำจากการเป็นองค์ปาฐกบรรยายในการสัมมนา ครั้งที่ 5 เมื่อวันที่ 22 กันยายน 2547

2. การทำแผนที่ทางสังคม (Social Mapping) เกี่ยวอะไรกับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

โดย ชินฉวีวัฒน์ มณีศรีชา

หากกล่าวตามความจริงแล้ว ในพื้นที่ต่าง ๆ มีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งล้วนผูกพันกับลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของเมืองและชุมชนต่าง ๆ แทบทั้งสิ้น ประกอบกับการพัฒนาประเทศในช่วงที่ผ่านมาได้มุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับการเติบโตทางเศรษฐกิจและการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว ทำให้รากฐานเดิมของชีวิตด้านการเกษตรที่เคยมีเคยเป็นในอดีตค่อนข้างลดลง ขณะที่ลัทธิบริโภคนิยมก็ขยายตัวขึ้น แต่ก็อาจปฏิเสธไม่ได้ว่าพัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงของเมืองและชนบทมีความสัมพันธ์กัน เกี่ยวข้องกันมาตลอดในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะในยุคที่การสื่อสารไร้พรมแดนเช่นปัจจุบัน ภาพการใดที่เกิดขึ้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่คนทำงานทางสังคมอย่างเช่น ผู้ประสานงานวิจัยท้องถิ่น พี่เลี้ยงนักวิจัย เจ้าหน้าที่ส่วนงานต่าง ๆ นักวิจัยท้องถิ่น รวมถึงตัวชุมชนเอง จะต้องมีความรู้หรือเครื่องมือในการทำงานที่จะนำไปสู่การเสริมพลังชุมชน (Empowerment) ให้ดำรงอยู่ในสภาพที่การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นตลอดเวลา

ดังนั้น การดำเนินโครงการใด ๆ ก็ตามในท้องถิ่น การค้นหาทุนทางสังคมของพื้นที่ มีความสำคัญมากในฐานะที่ทุนทางสังคมเปรียบเสมือนเข็มทิศในการวางตำแหน่งของโครงการได้อย่างถูกจังหวะและโอกาส รวมทั้งเป็นเสมือนการช่วยให้เป้าหมายของโครงการมีความชัดเจนมากขึ้น แผนที่ทางสังคมเป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงสถานการณ์ทางสังคม เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของคน กลุ่มคน องค์กรต่าง ๆ เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ สร้างการมีส่วนร่วม และนำไปสู่การขับเคลื่อนทางสังคม (Social Movement) ซึ่งเป็นฐานในการปฏิบัติงานที่เชื่อมโยงกับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี

ได้อะไรหากทำแผนที่ทางสังคม

กระบวนการในการทำแผนที่ทางสังคมตั้งอยู่บนหลักการค้นหา “ทุน” ผ่านความสัมพันธ์ของผู้คนและเชื่อมโยงสถานการณ์ในพื้นที่สู่การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมของชุมชน พลังทางสังคม ทุนทางสังคม และการขับเคลื่อนสังคมในพื้นที่ โดยผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลข่าวสารที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะนำไปใช้ประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งก่อให้เกิดการเห็นตัวตน การมองเห็นศักยภาพเกิดความสัมพันธ์ใหม่ที่ไว้วางใจกัน เห็นโอกาสในการสร้างคนให้เกิดจิตสำนึก สร้างความตื่นตัวในการร่วมมือกันทำงานแบบมีส่วนร่วม เกิดกลไกการจัดการทางสังคมรวมถึงการปรับเปลี่ยนวิถีคิดและกระบวนการทัศน์ในการมองโลกมองชีวิตด้วย ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นเป้าหมายของการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นทั้งสิ้น

ถ้าหากเห็นดีแล้วจะเริ่มทำได้อย่างไร

รูปแบบวิธีการจัดทำแผนที่ทางสังคมจากประสบการณ์ที่ผ่านมาไม่มีวิธีการและรูปแบบที่ตายตัวมากขึ้นอยู่กับทุนที่มีอยู่ของผู้ที่สนใจจะใช้เครื่องมือ การใช้แผนที่ทางสังคมเข้ามาเสริมกระบวนการทำงานโดยส่วนใหญ่มักจะเริ่มจากการพูดคุยกับแกนนำที่มีความสัมพันธ์อยู่บ้างแล้วอย่างไม่เป็นทางการ เพื่อใช้ในการสร้างความสัมพันธ์ในพื้นที่ต่อไปเรื่อย ๆ ถ้าหากมองกลับเข้ามาที่ผู้ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น พี่เลี้ยงนักวิจัยในพื้นที่ก็จะต้องเริ่มจากทีมวิจัยที่คุ้นเคยกันอยู่แล้วหรือชุมชนที่ใกล้ชิดกับทีมงาน หน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอยู่เดิม แล้วสร้างวงแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การเรียนรู้ การจัดทำและการใช้ประโยชน์จากแผนที่ทางสังคมของชุมชน องค์กร หน่วยงานต่าง ๆ เหล่านั้นแต่หากไม่มีพื้นที่หรือไม่มีความสัมพันธ์ใด ๆ อยู่เลยก็ต้องเริ่มจากการค้นหาข้อมูลเบื้องต้นของพื้นที่ปฏิบัติการว่า มีผู้คน กลุ่มคน หน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ มีใคร องค์กร ทำอะไร กับใคร ที่ไหน อย่างไร กันบ้าง ซึ่งการค้นหาข้อมูลเบื้องต้นเหล่านี้อาจใช้การลงพื้นที่ไปพูดคุยกับแกนนำในกลุ่มต่าง ๆ เพื่อทำความรู้จัก สร้างความสัมพันธ์ สร้างความไว้วางใจกัน ซึ่งจะช่วยให้เห็นตัวคนที่จะชักชวนมาพูดคุยกันต่อไปรวมถึงได้เส้นสายสัมพันธ์ของคน กลุ่มคน หน่วยงานองค์กรด้วย หลังจากนั้นอาจจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อสร้างการมีส่วนร่วม แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการร่วมกันกำหนดเรียนรู้การจัดทำและการใช้ประโยชน์จากแผนที่ทางสังคม ในระดับพื้นที่ปฏิบัติการ ซึ่งจะก่อให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ เห็นทุนทางสังคมร่วมกันและเกิดพลังทางสังคมขึ้นได้

ผลกระทบกับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจากการทำแผนที่ทางสังคม

แผนที่ทางสังคมถือได้ว่าเป็นเครื่องมือที่จะทำให้เกิดความสัมพันธ์ใหม่ของคน กลุ่มคน หน่วยงานองค์กรต่าง ๆ ในพื้นที่ ที่ได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้การจัดทำแผนที่ทางสังคม การทำความรู้จักกันและกันอาจจะนำไปสู่การแบ่งปันข้อมูล แนวคิด วิธีการทำงานและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ ดังนั้นหากเราเป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนการจัดทำแผนที่ทางสังคมในพื้นที่ปฏิบัติการ ก็จะมีโอกาสได้ทำความรู้จักและแบ่งปันข้อมูล แนวคิดและวิธีการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นไปยังผู้เกี่ยวข้องเหล่านั้นและเห็นเส้นสายความสัมพันธ์ในชุมชนที่จะเป็นประโยชน์ต่อการค้นหาพื้นที่วิจัย นักวิจัย ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์การพัฒนาในระดับพื้นที่ได้อย่างสอดคล้องและเหมาะสม

ในการจัดทำแผนที่ทางสังคมที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีได้นั้น ผู้ดำเนินการจะต้องให้ความสำคัญในประเด็นหลัก ๆ เช่น

1. การสร้างความสัมพันธ์แนวนราบ เช่น การใช้ความสัมพันธ์แบบพี่ ๆ น้อง ๆ ญาติสนิท เพื่อน ฯลฯ
2. สร้างการมีส่วนร่วมโดยประสานภาคีทำงานในพื้นที่
3. การสร้างความไว้วางใจกันในการทำงาน
4. การมองสิ่งต่าง ๆ อย่างองค์รวมและเห็นประโยชน์ร่วมกัน

การวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย

การออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ Social Mapping ต้องคำนึงถึง กลุ่มเป้าหมายที่จะเข้าร่วม ซึ่งส่วนใหญ่เป็น พี่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่ภาคเหนือ และนักวิจัย ซึ่งสามารถแบ่งกลุ่มได้ดังนี้

กลุ่มหนึ่ง เป็นกลุ่มพี่เลี้ยงที่เปิดพื้นที่ใหม่ในการทำงาน เช่น พี่เลี้ยงโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นพื้นที่ อ.แม่แจ่ม, พี่เลี้ยงโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นพื้นที่ จ.น่าน, พี่เลี้ยงโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นพื้นที่ จ.เชียงใหม่, Node แสนะผญา

กลุ่มสอง เป็นกลุ่มพี่เลี้ยงที่ผ่านการทำงานสนับสนุนโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาแล้ว เช่น Node ลำปาง Node ลำพูน Node มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ Node แม่ใจ Node แม่ฮ่องสอน Node ทองเที้ยว พี่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.อุตรดิตถ์ เป็นต้น

กลุ่มสาม เป็นกลุ่มนักวิจัย ซึ่งเป็นนักวิจัยที่มีสถานภาพเป็นอาจารย์จากสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษา เช่น โครงการการประมวลองค์ความรู้ สถานภาพ และสถานการณ์การท่องเที่ยวโดยชุมชน ในเขตภาคเหนือตอนล่าง และโครงการกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาฐานข้อมูลตำบลปาสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เป็นต้น

ดังนั้นการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ต้องคำนึงถึง

- เนื้อหาที่สอดคล้องกับภารกิจของกลุ่มเป้าหมาย
- ประสบการณ์การทำงานของกลุ่มเป้าหมาย
- ระยะเวลาในการจัดกระบวนการ

ทั้งนี้ คุณสมบัติเรื่อง เพศ วัย การศึกษา และจำนวนของกลุ่มเป้าหมายไม่ได้มีผลต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้มากเท่าเงื่อนไขทั้ง 3 ข้อข้างต้น

เมื่อวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายที่จะเข้าร่วมในกระบวนการ พบว่า ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ และมีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจในการทำงานฐานชุมชน กระบวนการเรียนรู้จึงเน้นการดึงความรู้และประสบการณ์ของผู้เข้าร่วมเพื่อแลกเปลี่ยน เติมเต็มซึ่งกันและกัน เพื่อจัดระบบความคิดที่มาจากฐานประสบการณ์แล้วสรุปเป็นความรู้กลางของทุกคนเป็นสำคัญ

การกำหนดเป้าหมายการจัดกระบวนการเรียนรู้

หลักการจัดกระบวนการเรียนรู้ส่วนใหญ่ มักจะมีเป้าหมายสร้างความเปลี่ยนแปลงใน 5 ด้านใหญ่ๆ คือ K (knowledge ความรู้) U (Understand ความเข้าใจ) S (Skill ทักษะ) A (Attitude ทัศนคติ) B (Behavior พฤติกรรม)¹

การจัดกระบวนการเรียนรู้เรื่อง Social Mapping ได้กำหนดเป้าหมาย ได้แก่

ด้านความรู้-ความเข้าใจ คือ สามารถอธิบาย นำเสนอ แลกเปลี่ยน ความรู้เรื่อง Social Mapping จากฐานประสบการณ์การทำงานที่ผ่านมา และประสบการณ์อื่นๆ ในชีวิต

ด้านแนวคิด-ทัศนคติ คือ สามารถสะท้อนความคิด แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ต่อความสำคัญของ Social Mapping ในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และตระหนักในความสำคัญของเครื่องมือ Social Mapping ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนทำงานในพื้นที่

¹ ดร.สินธุ์ สโรบล, การประชุม "แนวทางการพัฒนาหลักสูตรและการดำเนินงานของวิทยาลัยวิจัยเพื่อท้องถิ่น" ระหว่างวันที่ 4-6 ก.ค. 2550 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร กรุงเทพฯ

ส่วนทักษะ คือ ได้ฝึกปฏิบัติในการทำ Social Mapping ตั้งแต่การกำหนดเป้าหมาย วิธีการ กลุ่มเป้าหมาย เครื่องมือ การนำเสนอผลงาน Social Mapping

ด้านพฤติกรรม คือ ได้เกิดการทำงานที่ตอบสนองกับการกิจและยุทธศาสตร์ของพื้นที่ ซึ่งต้องมีการติดตามผลการดำเนินงานในระยะยาวต่อไป

การกำหนดเนื้อหา ทั้งนี้มีเนื้อหาสำคัญ 3 ส่วนคือ

- Social Mapping คืออะไร
- คุณค่าและประโยชน์ของ Social Mapping ในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
- วิธีการทำ Social Mapping

การออกแบบกระบวนการและกิจกรรมการจัดการเรียนรู้

ขั้นเตรียมความพร้อม

- แนะนำตัวและสร้างความคุ้นเคย
- การปรับความคาดหวัง
- ทบทวนความรู้และประสบการณ์
- นำเสนอกำหนดการและกระบวนการอบรม

ขั้นจัดกิจกรรมการเรียนรู้

- Social Mapping คืออะไร
- คุณค่าและประโยชน์ของ Social Mapping ในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
- วิธีการทำ Social Mapping
- ฝึกการออกแบบการทำ Social Mapping
- นำเสนอ แลกเปลี่ยน เติมเต็ม

ขั้นสรุปและประเมินผล

- โดยการถอดบทเรียนจากการทำ Social Mapping ของผู้เข้าร่วมอบรม
- สรุปภาพรวมของ Social Mapping ในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
- ประเมินผลการอบรม

กิจกรรมในการอบรม

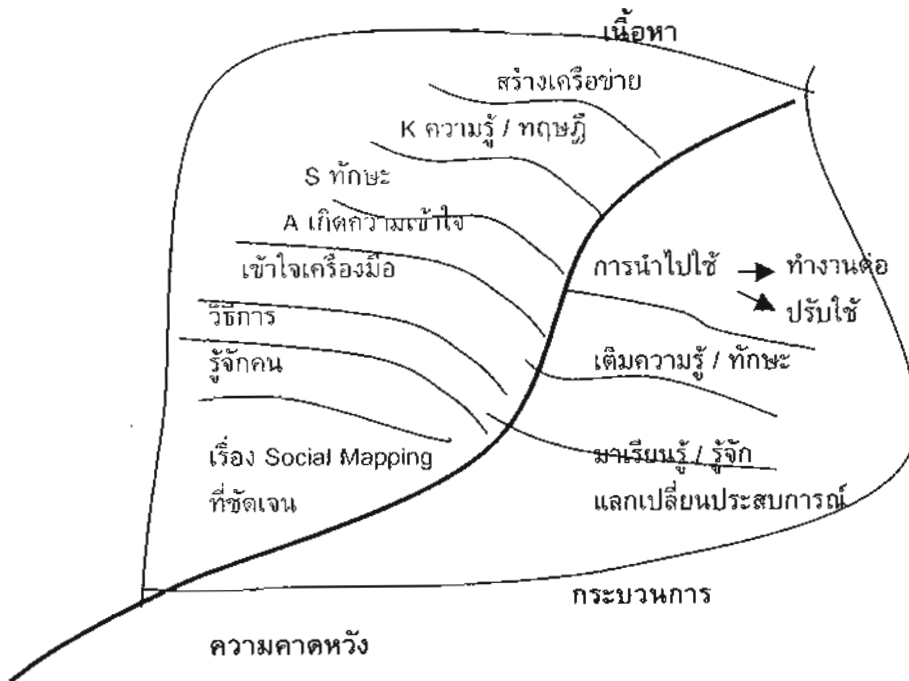
❖ กิจกรรมแนะนำตัว สร้างความคุ้นเคย ผ่อนคลายและเตรียมความพร้อม

ตัวอย่าง เกม “หัวใจสี่ห้อง” โดยมีการตั้งคำถามเพื่อสร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้เข้าร่วมกับอบรม

วิธีการ

- แจกกระดาษให้ผู้เข้าร่วมคนละแผ่น
- ขอให้ทุกคนวาดรูปหัวใจดวงใดๆ เติมหน้ากระดาษ แล้วแบ่งพื้นที่รูปหัวใจออกเป็น 4 ห้อง บนซ้ายเขียนเลข 1 บนขวาเขียนเลข 2 ล่างซ้ายเขียนเลข 3 ล่างขวาเขียนเลข 4
- แต่ละห้องจะมีคำถาม ให้นำคำถามนี้ไปถามคนอื่น ถามคนที่อยากรู้จักมากที่สุด แล้วจดคำตอบลงในกระดาษ ให้ได้จำนวนมากที่สุด โดยให้เตรียมได้แค่ปากกากับกระดาษไปเท่านั้น
- ตั้งคำถามถามทีละข้อแล้วจะมาแลกเปลี่ยนกันว่า ใครสามารถถามเพื่อนได้จำนวนมากที่สุด และคำตอบของแต่ละคนเป็นอย่างไร คำถามทั้ง 4 ข้อ มีดังนี้

- 1) ส่วนใดของร่างกายที่คุณคิดว่ารู้จักมากที่สุด และชอบมากที่สุด
- 2) เอกลักษณะของ Node หรือพีเลี้ยง หรือโครงการในพื้นที่ของแต่ละคน คืออะไร
- 3) มีคาดหวังอะไรกับการเรียนรู้วันนี้
- 4) มีความลับอะไรที่ยังไม่เคยบอกใครบ้าง

ตัวอย่างการแบ่งกลุ่ม เลือกภาพที่ชอบ

สิ่งที่ต้องเตรียม

ภาพวาดรูป ดาว เมฆ พระจันทร์ พระอาทิตย์ คำทำนายของแต่ละภาพ

วิธีการ

1. ให้ผู้เข้าร่วมเลือกว่าชอบอะไร ระหว่าง ดาว เมฆ พระจันทร์ พระอาทิตย์
2. ให้แต่ละคนอยู่ที่หน้าภาพที่ตนเองเลือก
3. ตัวแทนกลุ่มอ่านคำเฉลยให้ทุกคนฟัง
4. ตัวแทนกลุ่มแลกเปลี่ยนความรู้สึกต่อสิ่งนั้น
5. ให้โอกาสเปลี่ยนกลุ่มหลังจากทราบคำทำนาย (เพื่อเกลี่ยจำนวนคนให้ของแต่ละกลุ่มให้เท่าๆ กัน)

คำทำนาย

ดาว

คุณเป็นคนมนุษยสัมพันธ์ดี ชอบงานที่ไม่จำเจ เปลี่ยนงานหลายๆ ด้าน เพราะมีความสามารถหลากหลาย ดูภายนอกเหมือนจะน่ารักซื่อ ๆ แต่จริง ๆ มีเหลี่ยมมีมุมซ่อนเล็ก ๆ ซ่อนไว้ นะจะบอกให้

พระอาทิตย์

คุณเป็นคนแจ่มใส ชอบพบปะผู้คน มีความคิดสร้างสรรค์ ชอบความท้าทายแต่ใจร้อน

เมฆ

คุณเป็นคนรักศิลปะชอบจินตนาการ ชอบท่องเที่ยว ชอบทำงานที่ต้องเดินทางไปในที่ต่าง ๆ รักธรรมชาติ แต่ค่อนข้างเป็นคนเพ้อฝัน

พระจันทร์

คุณเป็นคนสงบใจเย็น ชอบอ่านหนังสืออยู่กับบ้านมากกว่าออกไปเจอผู้คน ชอบทำงานด้านความคิด เป็นงานนิ่ง ๆ เช่น งานด้านข้อมูล เป็นคนปิดตัวเองเข้าใจยากนิดหน่อย

🕒 กิจกรรมสถานีเรียนรู้

เพื่อดึงความรู้และประสบการณ์ของผู้เข้าร่วมอบรมเกี่ยวกับ Social Mapping ผ่านคำถาม 4 ข้อใน 4 สถานี คือ

- Social Mapping ในความคิดของท่านคืออะไร
- ท่านเคยทำอะไรที่คิดว่าเป็น Social Mapping มาบ้าง
- คุณค่าและประโยชน์ของ Social Mapping ในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น มีประโยชน์อย่างไร
- ท่านสนใจทำ Social Mapping ในระดับใด เรื่องอะไร ที่เกี่ยวกับงานของตัวเอง

กระบวนการในกิจกรรม สถานีเรียนรู้

ลักษณะกิจกรรม inside out เพื่อนำประสบการณ์ด้านในของผู้เข้าร่วมกิจกรรมออกมา แลกเปลี่ยนโดยแบ่งกลุ่มเป็น 4 กลุ่ม แต่ละกลุ่มจะมีคำถาม และมีกระดาษบัตรคำวางอยู่ เขียนคำตอบในบัตรคำ ตอบคำถามแต่ละข้อ เขียนเสร็จแล้วนำไปติดบนกระดาษชาร์ต โดยเป็นคำตอบของแต่ละคน เป็นปัจเจก ยังไม่ต้องปรึกษากัน

ทั้งนี้ เพื่อระดมความคิดของทุกคน ใช้เวลาฐานละ 5 นาที เมื่อเวียนครบแล้ว ให้แต่ละกลุ่มจัดการประมวลข้อมูลเพื่อนำเสนอกลุ่มใหญ่ และวิทยากรเติมเต็มความรู้เกี่ยวกับ Social Mapping

ข้อมูลจากการระดมความเห็น ประสบการณ์ของผู้เข้าร่วม

❖ Social Mapping ในความคิดของท่านคืออะไร

ข้อมูล ฐานข้อมูล, การสร้างชุดข้อมูลในพื้นที่เพื่อใช้ประโยชน์, การจัดการข้อมูลทุนเดิมของพื้นที่, การจัดการความสัมพันธ์ของข้อมูล, รายละเอียดข้อมูลในพื้นที่

เครื่องมือ เครื่องมือในการทำงานชุมชน, เครื่องมือในการทำงานอย่างมีส่วนร่วม, เครื่องมือนำเสนอข้อมูลชุมชนที่ครอบคลุมทุกด้าน,

การเห็นรูปธรรม . แผนที่สังคม, วิเคราะห์สังคม, ความสัมพันธ์ เช่น คนกับคน, คนกับองค์กร, องค์กรกับองค์กร, คนกับพื้นที่, พื้นที่กับพื้นที่ เป็นต้น

การใช้ประโยชน์ ทำให้รู้จักและเข้าใจสังคม, สิ่งชี้เรื่องราวทางสังคมของพื้นที่, จำแนกกลุ่มคนในชุมชนให้ง่ายต่อการจัดการ, เน้นจุดสำคัญของพื้นที่

❖ ท่านเคยทำอะไรที่คิดว่าเป็น Social Mapping มาบ้าง

ข้อมูล ฐานข้อมูล, รายงานพื้นที่ที่ทำงาน, ข้อมูลกลุ่มองค์กรชุมชน, ขอบเขตบริบทของชุมชน

เครื่องมือ แผนที่รอบนอก-รอบใน, แผนที่ความรู้, แผนที่ทุน, แผนที่ชุมชน, ผังโครงสร้างความสัมพันธ์ชุมชน, แผนที่แหล่งเรียนรู้

วิธีการ จัดเวทีให้ชาวบ้านคุยกัน, วิเคราะห์โครงการ, จัดการกลุ่มเครือข่าย

- ❖ คุณค่าและประโยชน์ของ Social Mapping ในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น มีประโยชน์อย่างไร
 - ข้อมูล เชื่อมโยงข้อมูล, เห็นข้อมูลในการใช้งานได้ง่าย, แลกเปลี่ยนข้อมูล เพื่อนำไปใช้
 - คน เห็นคนที่เอื้อต่อการทำงาน, ทำงานได้สอดคล้องกับชุมชน, เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างคน
 - ประเด็น เห็นประเด็นทำงานที่ชัดเจน
 - พื้นที่ เห็นภาพรวมของพื้นที่/ชุมชน, เข้าใจ เข้าถึง พื้นที่
 - เชื่อมโยงการทำงาน ง่ายต่อการตัดสินใจในการทำงาน, เข้าใจเนื้อหา, บริหารจัดการได้ง่ายขึ้น, ช่องทางในการหาความรู้, การทำงานมีประสิทธิภาพประสิทธิผลมากขึ้น
- ❖ ท่านสนใจทำ Social Mapping ในระดับใด เรื่องอะไร ที่เกี่ยวกับงานของตัวเอง
 - พื้นที่ ระดับชุมชน, หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ภาค, พื้นที่ยุทธศาสตร์, พื้นที่ลุ่มน้ำ
 - เครือข่าย เชิงประเด็น, เครือข่ายในพื้นที่, ช่างองค์กร
 - ทุกระดับ ที่จำเป็น และทำได้

🌀กิจกรรม การทดลองทำ Social Mapping

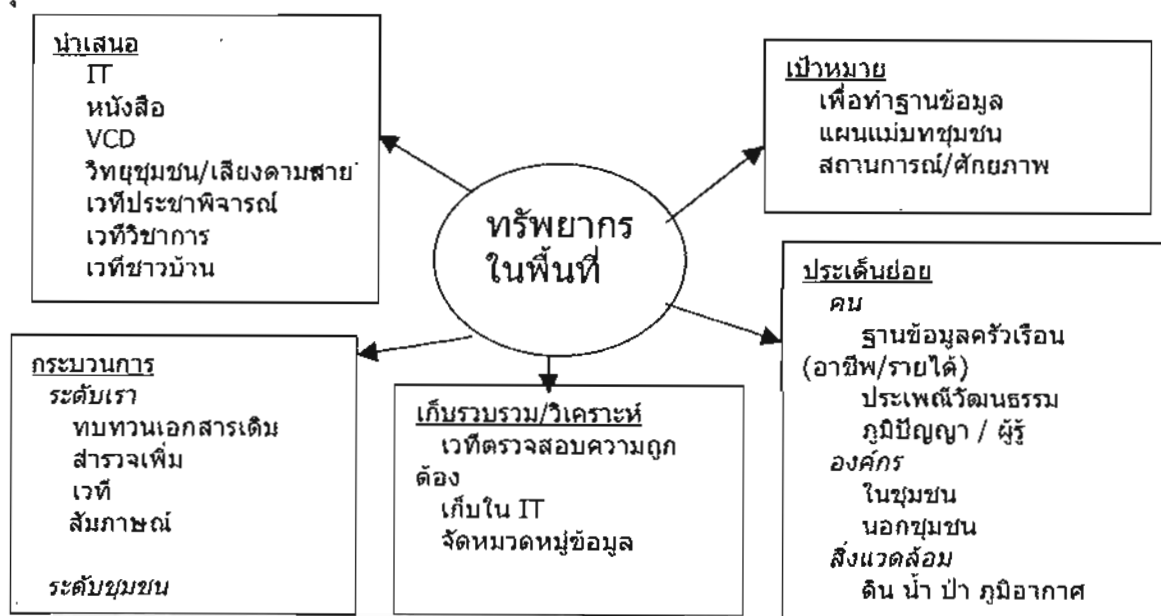
แบ่งกลุ่มย่อยโดยแต่ละผู้เข้าร่วมเป็น 6 กลุ่ม เพื่อให้แต่ละศูนย์ประสานงานหรือพี่เลี้ยงได้ลองทำ Social Mapping ที่ต้องการทำในพื้นที่จริง ทั้งการทำในเชิงพื้นที่หรือประเด็น แต่ให้เป็นงานที่จะกลับไปใช้ประโยชน์ได้จริง โดยกำหนดแนวคำถามดังนี้

- การกำหนดเป้าหมายในการทำ Social Mapping ว่าทำเพื่ออะไร
- ผู้ใช้ประโยชน์เป็นใคร
- ประเด็นหลักและประเด็นย่อยเรื่องราวที่ทำ Social Mapping มีอะไรบ้าง
- กระบวนการและวิธีการในการได้มาซึ่ง Social Mapping ทำอย่างไร ใครจะเป็นคนทำ ใช้เครื่องมืออะไร และแหล่งข้อมูลจากที่ใด
- ผู้เกี่ยวข้องและมีส่วนร่วมมีใครบ้าง
- การนำเสนอผลการทำ Social Mapping เป็นแบบไหน

เมื่อครบตามเวลาที่กำหนดให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนนำเสนอโดยสมัครใจ กลุ่มละไม่เกิน 5 -10 นาที

ผลงาน “การวางแผนทำ Social Mapping” ของผู้เข้าร่วมอบรม

กลุ่ม 1

กลุ่ม 2

เป้าหมาย

เพื่อให้ Node เห็นพื้นที่ ประเด็น เจอนไขในการขึ้นโครงการได้ตามเป้าหมาย

- ทำให้ Node ขึ้นโครงการได้ตามเป้าหมาย
- Node เห็นคน เห็นพื้นที่ เห็นประเด็น
- Node เห็นรูปแบบ แนวทางการดำเนินงาน

กระบวนการ

- ลงพื้นที่
- สร้างความสัมพันธ์
- แลกเปลี่ยน

ที่มาของประเด็น

- สัมผัสสถานการณ์ในพื้นที่ที่เราสัมพันธ์โดยตรง
- จับประเด็นในเวทีแลกเปลี่ยนของพื้นที่ปฏิบัติการ
- เลือกประเด็นที่ Node มีประสบการณ์
- วิเคราะห์ความเป็นไปได้ (ศักยภาพ/ข้อจำกัด)
- หาข้อมูลขององค์กร (ภาครัฐ/Ngo) ที่ทำงานในพื้นที่ปฏิบัติการ
- เชื่อมโยงด้วยกิจกรรมในประเด็นเดียวกัน
- เชื่อมองค์กร เรียนรู้ประเด็น เช่น เด็ก เยาวชน มีองค์กรในพื้นที่ปฏิบัติการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อสร้างความสนใจ (พื้นที่สนใจ/คนที่สนใจ) ทำงานต่อเชิงพื้นที่ / สร้างเงื่อนไขในการแลกเปลี่ยนอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาโจทย์ /สร้างความชัดเจน

เครื่องมือ

- focus group
- สอนถาม
- เวทีแลกเปลี่ยน

เก็บรวบรวมวิเคราะห์ สรุปผล

- ทำความเข้าใจกับข้อ ๓ โดย บันทึกการประชุม/ บันทึกกระบวนการทำงาน AAR

การนำเสนอ

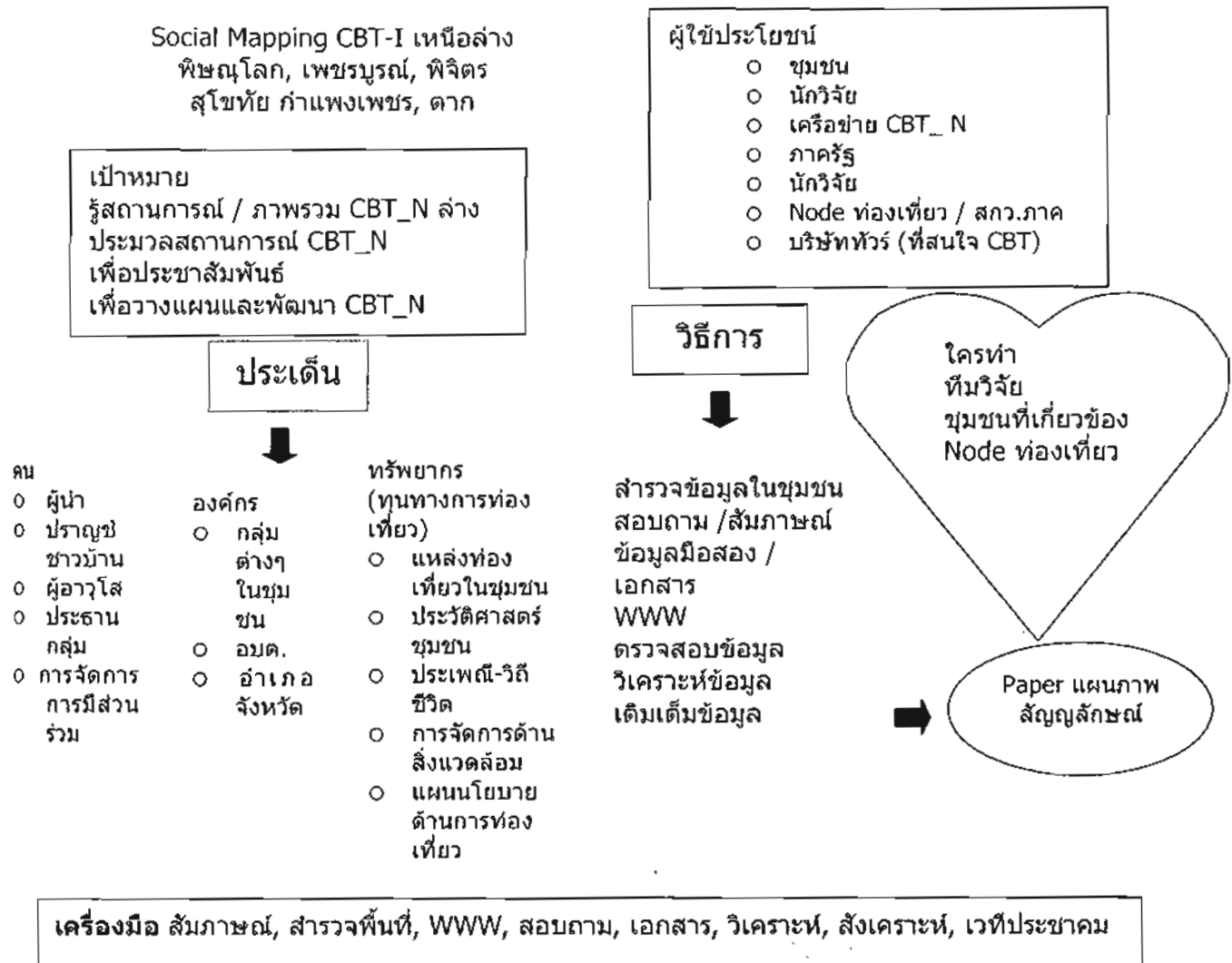
- รายงาน
- website
- เวทีนำเสนอผลงาน
- ฐานข้อมูล (นักวิจัย/โครงการ)

กลุ่ม 3

เป้าหมาย เพื่อหาข้อมูลสำหรับวางแผนการทำงานของกลุ่มน้ำ

ประเด็น	กระบวนการ	แหล่งข้อมูล	คนรับผิดชอบ
๑. สถานการณ์กลุ่มน้ำ	ศึกษาเอกสาร จัดเวที ออกสำรวจ สัมภาษณ์เพิ่มเติม	- internet	Node
๑.๑ การเปลี่ยนแปลง		- หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	
ลักษณะทางกายภาพ		- แกนนำ/ผู้เฒ่าผู้แก่/เยาวชน	
ทรัพยากรในพื้นที่		- ผู้ใช้ประโยชน์จาก	
๑.๒ สภาพปัญหา		กลุ่มน้ำ เช่น	
๒. การใช้ประโยชน์		○ เกษตรกร	
๓. บริบทชุมชน		○ ผู้ประกอบการ	
๔. การจัดการน้ำ		○ ผู้บริโภค/อุปโภค	
๕. หน่วยงาน /องค์กรที่เกี่ยวข้อง			

กลุ่ม 4

กลุ่ม 5

พื้นที่ ตำบลนากกก

เป้าหมาย นำเสนอข้อมูลให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อแก้ไขปัญหาด้านภัยพิบัติ

ผู้ใช้ประโยชน์ คนในชุมชน, หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การนำเสนอ เอกสารเผยแพร่, website, ประชาคมตำบล-หมู่บ้าน, ทำแผนร่วมกับหน่วยงาน

ประเด็น	แหล่งที่มาของข้อมูล	กระบวนการ/วิธีการได้มาซึ่งข้อมูล
ข้อมูลพื้นฐาน	อบต./ สถานีอนามัย / web	ศึกษาจากข้อมูลที่มีอยู่แล้ว
ข้อมูลกายภาพ	อบต. และหน่วยงานที่รับผิดชอบ เช่น ป่าไม้	ศึกษาจากข้อมูลที่มีอยู่แล้ว และศึกษาเพิ่มเติมจากบุคคล
ข้อมูลหน่วยงาน	อำเภอ / อบต./ คนในพื้นที่ / web	ศึกษาจากเอกสาร / ร่วมเวทีประชาคมตำบล/ลงพื้นที่สอบถามผู้รู้
ข้อมูลสังคม	ผู้รู้ในชุมชน/ ผู้นำ	สอบถามผู้รู้
ข้อมูลภัยพิบัติ	อบต. / ปก / ผู้อาวุโสในชุมชน	ศึกษาจากเอกสาร / สอบถามคนในพื้นที่

กลุ่ม 6

เป้าหมาย เพื่อหาโครงการ

ผู้ใช้ประโยชน์ ที่เลี้ยง

ประเด็นหลัก ข้อมูลอำเภอหางดง

ประเด็นย่อย บริบทชุมชน (พื้นที่ ทนทางสังคม สถานการณ์ปัญหา โครงสร้างทางสังคม) นโยบาย-แผน หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ

กระบวนการ /วิธีการ /ผู้รับผิดชอบ

- หาข้อมูลมือสองจาก internet / หน่วยงาน-องค์กร เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้น
- แนะนำตัว ชวนชาวบ้านกลุ่มเป้าหมายมาแลกเปลี่ยน พูดคุย เพื่อจะได้ข้อมูลสถานการณ์ที่เป็นจริงประกอบการตัดสินใจ (ลำดับความสำคัญปัญหา, ความต้องการที่จะทำ "เรื่อง" หรือ "ประเด็น"
- ลงพื้นที่พัฒนาโครงการ โดยนักกลุ่มเป้าหมายหลักในประเด็นปัญหาที่จะทำ (อาจจะหลาย ๆ ครั้งจนได้โจทย์ที่ชัดเจน)
- เครื่องมือ สอบถาม เวทีแลกเปลี่ยน Focus group ฯลฯ
- เก็บรวบรวม วิเคราะห์สรุปผล ทำควบคู่ไปกับ ข้อ ๓ โดยมีการบันทึกการประชุม / บันทึกกระบวนการทำงาน / AAR
- การนำเสนอ ผ่านรายงาน เวทีนำเสนอผลงาน ฐานข้อมูล (นักวิจัย/โครงการ) website

กิจกรรมการนำเสนอ แลกเปลี่ยน และเติมเต็ม

(รายละเอียดในภาคผนวก: ผลงาน Social Mapping ของผู้เข้าร่วม)

- ❖ นำเสนอผลงานโดยเล่าประสบการณ์การทำ Social Mapping ของแต่ละพื้นที่
- ❖ ชักถามแลกเปลี่ยน
- ❖ เติมเต็มมุมมองจากเพื่อนร่วมเวที และวิทยากร

สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้หลักคิด กระบวนการทำ social mapping

จุดเริ่มต้น

- จากการที่เห็นประโยชน์ว่า จะนำไปใช้กับงานได้อย่างไร
- จากเรื่องใกล้ตัว

เป้าหมายการทำ social mapping

- เพื่อให้มีฐานข้อมูล
- เพื่อสร้างความสัมพันธ์
- เพื่อนำเสนอผลงาน

วิธีการทำ

- วางแผน แบ่งบทบาทกันว่าจะทำอะไร อย่างไรบ้าง
- การคิดว่าจะต้องทำต่อจากฐานงานเดิม เพื่อไม่ให้รู้สึกว่าเป็นงานใหม่ รวบรวมข้อมูลที่มีอยู่แล้วมาจัดระบบ จัดกลุ่มข้อมูล
- กำหนดเป้าหมายของงานที่จะทำในเรื่อง social mapping ที่สอดคล้องกับงาน

- ออกแบบกรอบงานในส่วนของพื้นที่ใหม่ก็ต้องตั้งประเด็นว่า จะทำอะไร เพียงใดที่จะเหมาะสมกับงาน และมีการกำหนดประเด็นร่วมกัน
- มีการไปพูดคุยกับวงที่เกี่ยวข้อง พูดคุยกับเครือข่าย มีเวทีแลกเปลี่ยน

การใช้ประโยชน์

- เห็นคน คนรู้
- มองงานได้ชัดขึ้น
- เป็นการจัดระบบความคิดของตัวเอง
- เป็นการเชื่อมโยงหลายเรื่องที่ทำให้เราได้เห็นภาพรวม ความสัมพันธ์
- มีการทบทวนการทำงานของตัวเอง
- เห็นเพื่อนร่วมทาง
- รู้จักเครือข่ายการทำงานมากขึ้น รู้เขารู้เราทำให้เห็นประโยชน์ที่จะมองงานร่วมกันได้
- ทำให้เรามีมุมมองแลกเปลี่ยนได้ลึกขึ้น
- สร้างความมั่นใจให้กับเรามากขึ้น
- เมื่อทำแล้ว เราไม่ได้ใช้ประโยชน์เพียงคนเดียว เพื่อนก็ยังร่วมใช้ประโยชน์ร่วมกับเราด้วย

🕒 กิจกรรมถอดบทเรียนเรื่อง Social Mapping

การแบ่งกลุ่มย่อย

ได้แบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมเป็น 3 กลุ่มตามระดับของการทำงานคือ

- 1) กลุ่มที่จะนำ Social Mapping ไปใช้ในการเปิดหน้างานใหม่ เพื่อจัดความสัมพันธ์ ให้เห็นคน เห็นพื้นที่ และเห็นประเด็น ประกอบด้วย : พี่เลี้ยงน่าน / พี่เลี้ยงราชบุรี / พี่เลี้ยงเชียงใหม่-ลำพูน / แสนพะญา
- 2) กลุ่มที่ทำงานมาระดับหนึ่งแล้ว ต้องการทบทวน และมองทิศทางการทำงานในอนาคต ประกอบด้วย: Node มช. / Node ลำพูน / Node แม่ใจ / Node แสนพะญา
- 3) กลุ่มที่มีประสบการณ์นาน และต้องการนำเสนอสื่อสารงานตัวเองสู่สาธารณะ ประกอบด้วย: Node แม่ฮ่องสอน / Node แม่ใจ / Node ทองเทียว

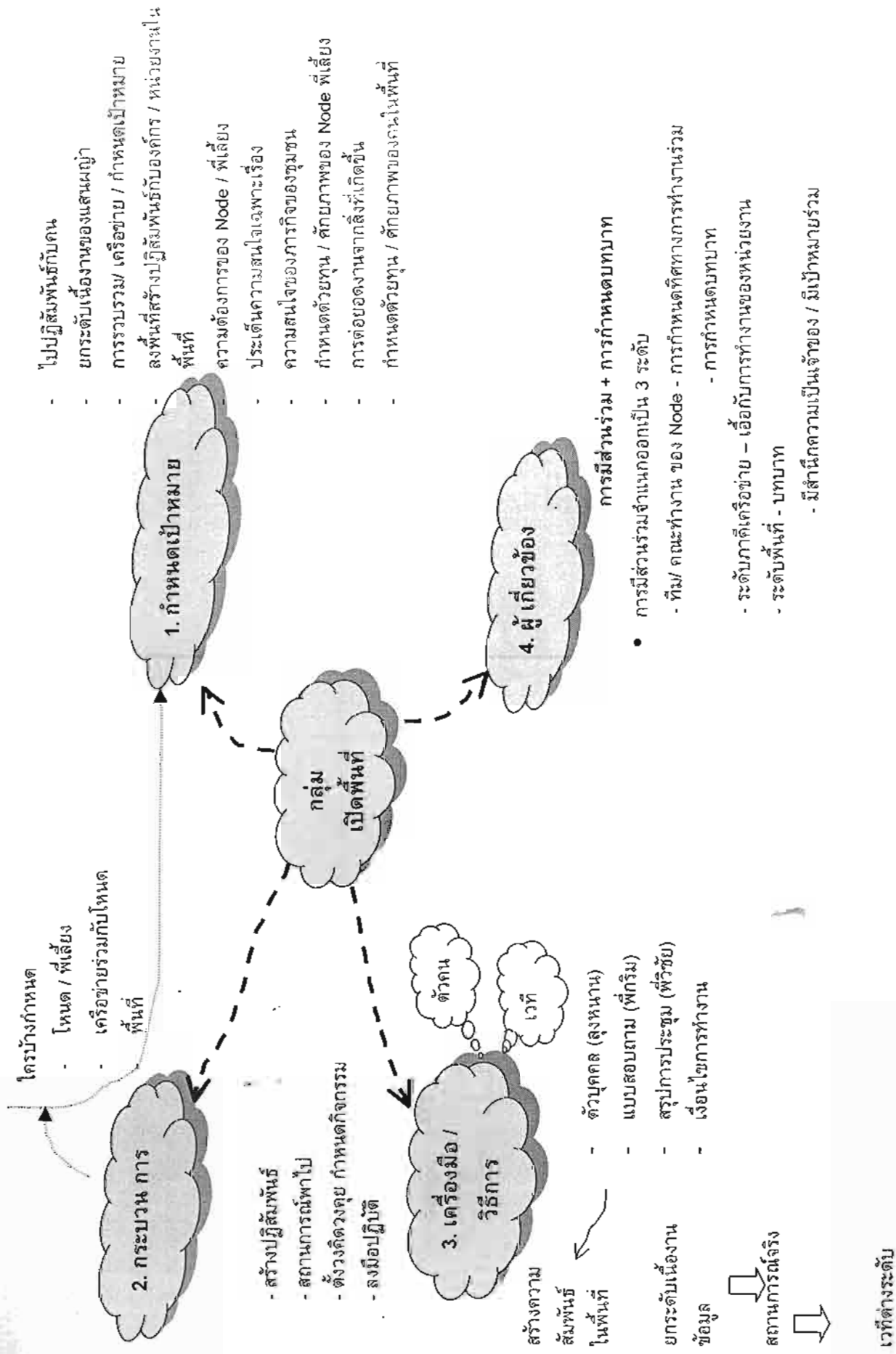
กรอบเนื้อหาในการถอดบทเรียน

สำหรับการถอดบทเรียนมีแนวคำถามดังนี้

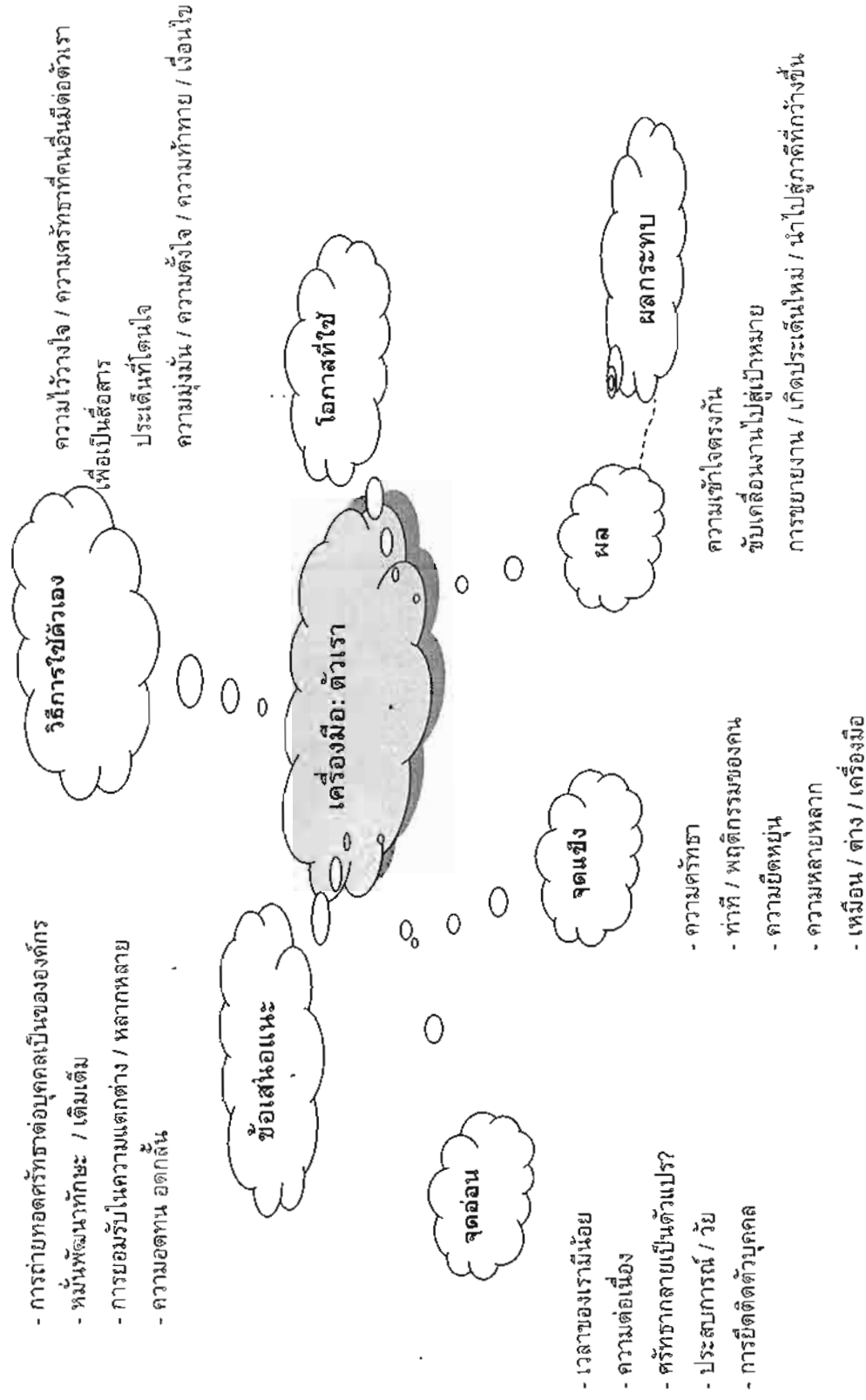
1. การกำหนดเป้าหมาย Social Mapping
 - เป้าหมายเป็นอย่างไรบ้าง
 - อะไรที่เหมือนกัน อะไรที่แตกต่าง
 - อะไรเป็นตัวกำหนดการวางเป้าหมาย (เหมือนหรือแตกต่างด้วยเงื่อนไข ปัจจัยใด)
 - ใครบ้างเป็นผู้กำหนดเป้าหมาย ทำไม
2. กระบวนการทำงาน
 - กำหนดกระบวนการทำงานอย่างไร
 - ใครเป็นคนกำหนด
 - ทำไมจึงมีกระบวนการทำงานแบบนี้
3. การเลือกเครื่องมือ / วิธีการทำงาน
 - เลือกใช้เครื่องมืออะไรกับบ้าง ทำไม

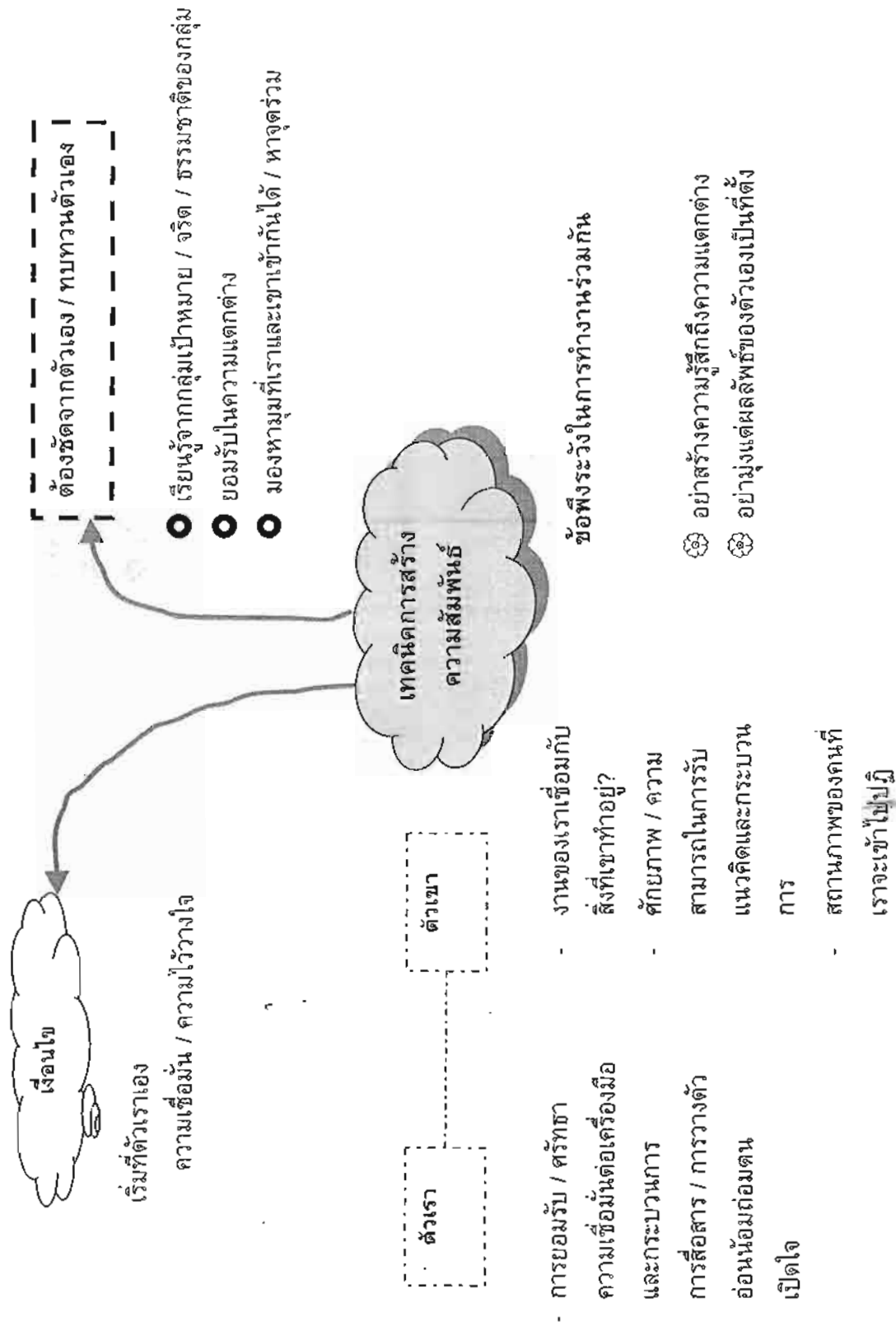
- ช่วยจัดกลุ่มเครื่องมือที่ใช้ตามเป้าหมายที่กำหนด
 - ลองเลือกวิเคราะห์เครื่องมือบางตัวที่ใช้มาก มาร่วมกันวิเคราะห์ว่า วิธีการนำไปใช้ โอกาสที่ใช้ ผลที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร รวมถึงจุดอ่อน จุดแข็งของเครื่องมือ และข้อเสนอต่อการใช้เครื่องมือที่น่าจะได้ผล
4. การมีส่วนร่วมและการกำหนดบทบาท
- ควรมีใครมาร่วมในการทำ Social Mapping บ้าง ทำไม
 - กระบวนการมีส่วนร่วม ว่า ใครควรร่วม เรื่องอะไรบ้าง (การแบ่งบทบาท) ใช้อะไรเป็นตัวกำหนดทำไม
 - ปัญหา อุปสรรค ข้อจำกัดในการมีส่วนร่วมของแต่ละภาคี (รัฐ NGO ธุรกิจ) เป็นอย่างไร ทำไม
 - ข้อเสนอแนะต่อการสร้างการมีส่วนร่วม
5. เทคนิคการสร้างความสัมพันธ์ผ่านกระบวนการ Social Mapping
- ประสบการณ์ที่ได้ผลต่อการสร้างสัมพันธ์ที่ดี ทำอย่างไรบ้าง
 - เงื่อนไข ปัจจัยที่กำหนดความสัมพันธ์ที่ดี (วิเคราะห์บนฐานองค์ประกอบในการสื่อสารที่ดี)
 - ข้อพึงระวังในการทำงานร่วมกัน หรือร่วมกับภาคีต่างๆ

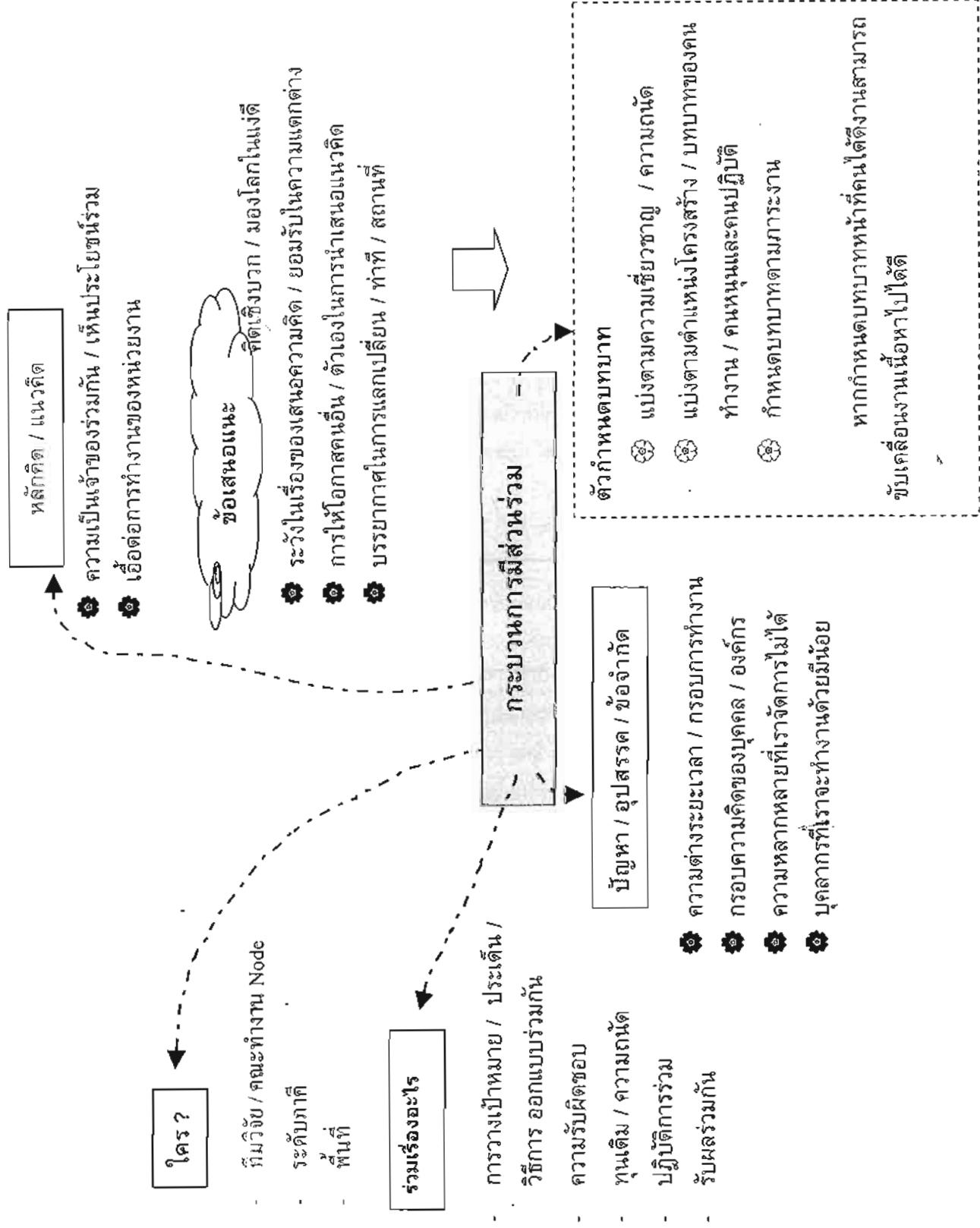
ทั้งนี้ สามารถปรับคำถามได้ และหลังจากช่วยกันถอดบทเรียนแล้ว ให้ออกมานำเสนอ โดยมีผลการนำเสนอ ดังนี้

- การถ่ายทอดศรัทธาต่อบุคคลเป็นขององค์กร
- หมั่นพัฒนาทักษะ / เติบโต
- การยอมรับในความแตกต่าง / หลากหลาย
- ความอดทน อดกลั้น

ตารางเปรียบเทียบข้อมูลการถอดบทเรียน 3 กลุ่ม			
ประเด็น	กลุ่มเริ่มเปิดพื้นที่ใหม่	กลุ่มทบทวนงาน-แผนงาน	กลุ่มสื่อสารสู่สาธารณะ
เป้าหมาย	ความต้องการของ Node/ ที่เลี้ยง โดยขึ้นอยู่กับ • ความสนใจเฉพาะเรื่อง • ภารกิจของชุมชน • ศักยภาพของ Node และที่เลี้ยง • การต่อยอดงาน • ศักยภาพของคนในพื้นที่	• การจัดการฐานข้อมูล Node (ให้คนข้างในรู้เท่ากันก่อน) • สร้างเครือข่ายการทำงานกับโครงการวิจัย และหน่วยงาน • วางเป้าหมาย/ยุทธศาสตร์การทำงาน	• จัดการข้อมูลความรู้อย่างเป็นระบบ ง่ายต่อการทำงาน และการใช้ประโยชน์ • การสื่อสารสาธารณะ (ข้อมูล แหล่งเรียนรู้ ผู้รู้ ฯลฯ) • เชื่อมโยงการทำงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
กระบวนการ	• สร้างปฏิสัมพันธ์ • สถานการณ์พาไป • ตั้งวงคุย "กำหนดกิจกรรม" • ลงมือปฏิบัติ • ถอดบทเรียน/ประมวลภาพ	• ศึกษาข้อมูลภายใน Node • ร่วมกำหนดยุทธศาสตร์ • ออกแบบเครื่องมือเก็บข้อมูล • เก็บข้อมูลตามกรอบที่กำหนด • นำข้อมูลมาวิเคราะห์ร่วมกัน (ส่วนใหญ่ทำถึงเท่านั้น)	• ร่วมกำหนดงาน/ประเด็นที่ทำ • ปฏิบัติการเก็บข้อมูล • ประมวลสังเคราะห์ข้อมูล • จัดเก็บข้อมูลลงฐานข้อมูล
เครื่องมือ	• ตัวบุคคล (ความไว้วางใจ/ความศรัทธา/ความมุ่งมั่น/ตั้งใจ/ท้าทาย) • แบบสอบถาม • สรุปรการประชุม • เงื่อนไขการทำงาน	• แบบสอบถาม • สัมภาษณ์ • ใช้แผนที่หลายแบบ • โปรแกรมฐานข้อมูล • Mind map • จัดเวที	• รวบรวมจากเอกสาร • แบบสอบถาม • สอบถามผู้รู้ • โปรแกรมคอมพิวเตอร์
ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง/การมีส่วนร่วม	3 ระดับ คือ • ทีมงาน Node • ภาคีเครือข่าย • ระดับพื้นที่	• ภายใน Node • ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน	• Node : กำหนดประเด็น จัดเก็บข้อมูล ทำฐาน นำไปใช้ประโยชน์ • เครือข่ายนักวิจัย : ร่วมกำหนดประเด็น ให้ข้อมูล นำข้อมูลไปใช้ ร่วมให้แนวทางและข้อเสนอแนะ • หน่วยงานภาคี : แสร้งข้อมูล ร่วมให้แนวทางและข้อเสนอแนะ

ปัญหา/อุปสรรค	• กรอบเวลา/กรอบการทำงาน • กรอบความคิดของบุคคล/องค์กรความต่าง (หน่วยงาน/ความคิด)	• ได้ข้อมูลแล้วไม่รู้จะเอามาจัดการอย่างไร	• การประชุมไม่ต่อเนื่อง เวลาไม่ตรงกัน • ต้องจูนแนวคิดเบื้องต้น
ความเห็นเพิ่มเติมจากวิทยากร	• การใช้ตัวเราต้องอาศัยการทำงานเป็นทีมหรือ buddy เพื่อเก็บเนื้อหาไว้สำหรับเขียนรายงานด้วย • ควรจัดความสมดุลตัวเองไม่ทั้งฐานพื้นที่ และไม่ลอยออกจากชุมชน • ฝากคิดเรื่องคนมีน้อยจะทำอย่างไร (เป็นปัญหาของทุกที่) • การทำงานไม่จำเป็นต้องเป็นที่ 1	• การทำงานกับหน่วยงานต้องเข้าใจเค้าอย่างลึกซึ้งไม่ควรเอาเราเป็นตัววัด • ควรให้ความสำคัญกับการกำหนดเป้าหมาย (จะได้ไม่มีปัญหาว่าได้ข้อมูลมาแล้วจะเอาไปทำอะไร) • ถ้าเน้นไปที่ฐานข้อมูล (ไม่เน้น social) ก็จะมีปัญหาเรื่องการจัดการข้อมูล • การยกระดับต้องให้ชัดว่าต้องการยกระดับอะไร	
ประเด็นสำคัญ	• อย่าสร้างความรู้สึกถึงความแตกต่าง • อย่ามุ่งแต่ผลลัพธ์ของตัวเองเป็นที่ตั้ง • ต้องรู้เขารู้เรา	• ฝึกและฝึก • ยอมรับเงื่อนไขของกันและกัน • ช่วยเหลือและแนะนำกัน	

กิจกรรมสรุปความรู้จากการทำงาน

- วิทยากรสรุปภาพรวมของ Social Mapping ในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ดูรายละเอียดบทที่ 4
- กำหนดกรอบการจัดทำคู่มือ Social Mapping ในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
เนื้อหา
 - ❖ ภาพรวม
 - ❖ แนวคิด Social Mapping
 - ❖ Social Mapping ในการทำงานระดับโครงการวิจัย
 - ❖ Social Mapping ในการทำงานระดับ Node
 - ❖ Social Mapping ในการทำงานระดับเครือข่าย
 - ❖ การประยุกต์ใช้ Social Mapping (การปรับใช้โดยหน่วยงาน)

กิจกรรมประเมินผลการจัดกระบวนการเรียนรู้

วิธีการประเมินผลเวทีแบบมีส่วนร่วมขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์การประเมิน แบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ ดังนี้

1. แบบพูด

ให้ผู้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็น โดยบอกวามาเวทวันนั้นเป็นอย่างไร รู้สึกอย่างไร และจะนำอะไรกลับไปใช้ประโยชน์อะไร เพื่อให้เป็นพันธะสัญญาว่าจะกลับไปทำ โดยให้ผู้เข้าร่วมคนที่แสดงความคิดเห็นทางบวกในแง่ดี พูดก่อน เพื่อให้คนต่อๆ ไปแสดงความคิดเห็นในทางบวก ซึ่งจะเป็นกำลังใจกัน

2. แบบเขียน

โดยให้เขียนสิ่งที่รู้สึกออกมา ไม่มีการประมวลผลและนำเสนอ ซึ่งจะได้ข้อมูลที่เป็นจริงมากทั้งมุมบวกและลบ

3. การตั้งคำถาม และ grouping

การตั้งคำถามและรวบรวมจัดกลุ่มคำตอบ โดยส่วนใหญ่มักมี โจทย์ 2 ข้อ คือ 1) สิ่งที่ดีที่ได้รับจากการอบรมในครั้งนี้ ประทับใจอะไร และ 2) ควรปรับปรุงเรื่องอะไรบ้าง

ทั้งนี้ ใช้การ์ดในการตอบคำถาม โดยการรวบรวมจัดกลุ่มคำตอบจะใช้การจับประเด็น และประมวลผลในรูปแบบ Mind mapping และให้คะแนนเพื่อจัดลำดับความสำคัญ

ในการอบรมทั้ง 3 ครั้งมีการใช้เครื่องมือการประเมินผลเวทีในทั้ง 3 รูปแบบ ซึ่งมีผลการประเมินดังนี้

ด้านความรู้

- ได้แนวทางที่จะใช้กับการทำรายงานของตนเอง
- ได้ ♥ ของการทำกระบวนการ Social Mapping
- เรียนรู้ประสบการณ์จาก Node + พี่เลี้ยงต่างๆ

ด้านความเข้าใจ

- เข้าใจมากขึ้น ได้เรียนรู้รูปแบบของการทำ Social Mapping ที่หลากหลาย
- เข้าใจความหมายและวิธีการทำ Social Mapping มากขึ้น
- จากการมาร่วมประชุม.....

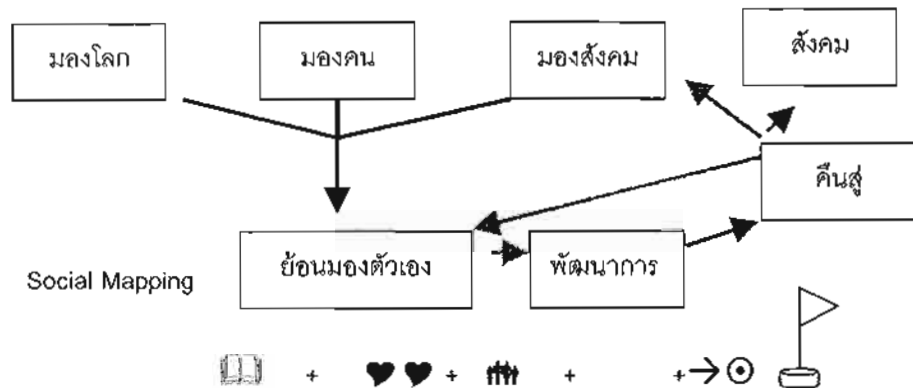
- เกิด "ปิ๊ง" แวบ!
- เริ่มเข้าใจว่า Social Mapping จะช่วยให้เรามองเห็นภาพความเชื่อมโยงความสัมพันธ์ต่างๆ ที่ลึกกว่าแค่ฐานข้อมูลที่มีเพื่อรู้เท่านั้น

ด้านทักษะ

- เกิดทักษะ และเห็นเทคนิคการเคลื่อนไหวมากขึ้น
- สามารถนำ Social Mapping ไปประยุกต์ใช้ในการทำงานได้เป็นอย่างดี / มีกรอบมีแนวมากขึ้น
- ได้เรียนรู้เทคนิค, กระบวนการจาก Node ต่างๆ ที่ไม่ต้องอ่านหนังสือก็สามารถเข้าใจได้ง่ายๆ

ด้านทัศนคติ

- สนุก+มีความสุข วิทยาการใจดี

- ทำให้กรอบเก่าๆ ที่มีอยู่ถูกทำลายไป สัมผัสผลบางส่วนแล้วในจิตใจและจะพยายามสร้างออกมาเป็นรูปธรรมให้พ้องพ้องกันได้ใช้ประโยชน์ Social Mapping นี้ร่วมกัน
- เป็นการเติมกำลังใจซึ่งกันและกัน และเป็นแรงผลักดันให้กลับไปทำงานในพื้นที่ของตนเองต่อไป
- เห็นความสำคัญและเข้าใจ คำว่า Social Mapping มากขึ้น เห็นความสำคัญของข้อมูล Social Mapping ที่เกี่ยวข้องกับคน ความรู้ ภูมิปัญญา และการดำรงชีวิต
- เห็นความสำคัญของ Mapping ที่ทำให้ง่าย และเห็นความเชื่อมโยงและเข้าใจโดยใช้ภาพการสื่อหลายชนิด คิดว่าเป็นเครื่องมือที่ดีต่อการทำงาน / เคลื่อนงาน Node

ด้านพฤติกรรม

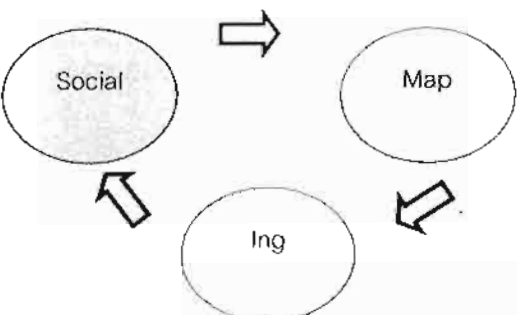
- ต้องเรียนรู้และรีบกลับไปทำต่อในพื้นที่
- ทุกครั้งที่มาเวทีจะเกิดแรงและพลังฮึดแต่ก็หายไปในช่วงระหว่างทางกับบ้านอยู่เสมอ ช่วยด้วยคะ

ข้อเสนออื่นๆ

- ครึ่งหน้า อยากเรียนรู้เรื่อง Key Performance Indicator (KPI), Knowledge Learning (KL) กับการทำ CBR บ้าง
- ควรหนุนกันแบบนี้ตลอดไป... เรียนรู้วิธีคิดใหม่ๆ มุมมองกว้างขึ้น ✨
- ควรมีการติดตามเพื่อให้มีการ up date หรือรู้ความก้าวหน้าของแต่ละที่ เพื่ออนาคตอาจจะมาเชื่อมกันอย่างเป็นระบบ ร่วมแชร์ข้อมูลกัน
- อยากให้เรื่องที่พี่อ้อยสอนออกมาเป็นเล่มเล็ก โดยด่วนคะ จะได้พกพาเข้าพื้นที่ สะดวกกับการใช้และกันลืม
- อยากให้จัดเวทีหรือ Social Mapping อีก เพื่อเราจะได้อาประสบการณ์การทำงาน มาแลกเปลี่ยน เรียนรู้ ปรับใช้ต่อไป

สรุปกระบวนการอบรม Social Mapping ในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคเหนือ

ครั้งที่ 1

กิจกรรม	วัตถุประสงค์ / บทเรียน
เกมละลายพฤติกรรม	เพื่อผ่อนคลาย กระตุ้นการเรียนรู้ สำคัญต้องเล่นให้สุด เพื่อให้คนเปิด
ระดมความคิดหวัง	สอดแทรกอยู่ในเกม
สถานีเรียนรู้	ถอดความรู้จากผู้เข้าร่วม คำถาม • Social Mapping ในความคิดของท่านคืออะไร • ท่านเคยทำอะไรที่คิดว่าเป็น Social Mapping มาบ้าง • คุณค่าและประโยชน์ของ Social Mapping ในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น มีประโยชน์อย่างไร • ท่านสนใจทำ Social Mapping ในระดับใด เรื่องอะไร ที่เกี่ยวกับงานของตัวเอง
สรุปสถานีเรียนรู้	เรื่องความรู้/ประสบการณ์จากการทำ social mapping
แบบฝึกหัด	การใช้เฉพาะ case ของบางพื้นที่ ไม่ค่อยเหมาะสม น่าจะใช้พื้นที่การทำงานจริงของแต่ละ Node
นำเสนอแบบฝึกหัด/เติมเต็ม	• concept ที่น่าสนใจ
การบ้านเพื่อทำงานต่อ	 <pre> graph TD Social((Social)) --> Map((Map)) Map --> Ing((Ing)) Ing --> Social </pre>

ครั้งที่ 2*

เกมกระตุ้นการเรียนรู้	
ระดมความคิดหวัง	
เล่าประสบการณ์การทำ social mapping ของแต่ละพื้นที่	ติดตามความคืบหน้า / แลกเปลี่ยนประสบการณ์
ซักถามแลกเปลี่ยน	เติมเต็มมุมมองจากเพื่อนร่วมเวที

* สามารถรวมการจัดครั้งที่ 1 และ 2 เป็นครั้งเดียว โดยเพิ่มเวลาในการแลกเปลี่ยนเป็น 2 วัน 1 คืน

ครั้งที่ 3

เกมกระตุ้นการเรียนรู้	
ระดมความคิดคาดหวัง	
ถอดบทเรียนเรื่อง social mapping	แบ่งกลุ่มย่อยตามสถานภาพการใช้ประโยชน์จาก social mapping 1) ในการขึ้นใจทวิวิจัย 2) ในการปรับแนวทางการทำงาน 3) ในการสื่อสารสู่สาธารณะ กรอบเนื้อหาแลกเปลี่ยนในกลุ่มย่อย • เป้าหมายการทำ social mapping • กระบวนการทำ social mapping • การเลือกเครื่องมือ/วิธีการทำงาน • การมีส่วนร่วมและการกำหนดบทบาท • เทคนิคการสร้างความสัมพันธ์ผ่านกระบวนการ social mapping
สรุปความรู้จากการทำงาน	ภาพรวมของ social mapping ในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
กำหนดตัวคนเขียนคู่มือ ระยะเวลา (ธันวาคม50-พฤษภาคม 51)	ภาพรวม (อรุณี) แนวคิด social mapping (ภัทรา) social mapping ในการขึ้นใจทวิวิจัย (วิลาวัลย์) social mapping ในการปรับแนวทางการทำงาน (ภัทรา) social mapping ในการสื่อสารสู่สาธารณะ (พรทวิ) การประยุกต์ใช้ social mapping (อาภา)

บทที่ 4

สรุปภาพรวม Social Mapping ในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

วิทยาการเติมเต็มความรู้เรื่อง Social Mapping

◆ ความหมาย แผนที่ทางสังคม (Social Mapping) ที่ประมวลได้จากการนำไปใช้ของภาคีต่าง ๆ

1. Social Mapping เป็นเครื่องมือในการจัดการความรู้ จัดการข้อมูลที่มีอยู่ เป็นเครื่องมือหนึ่งในการทำงาน วิเคราะห์ชุมชน ช่วยทำให้รู้จักโลก รู้จักสังคม รู้จักพื้นที่ เข้าใจคน เข้าใจชุมชนมากขึ้น
2. Social Mapping คือ ข้อมูล ฐานข้อมูล ข้อมูลทางสังคม หรือการเก็บข้อมูล การเชื่อมโยงข้อมูลที่มีอยู่
3. Social Mapping คือ แผนที่ ที่จะช่วยให้มองเห็นภาพที่เป็นรูปธรรม คือ เป็นแผนที่ทางสังคม เป็นแผนที่ความรู้ เป็นการสังเคราะห์สังคมร่วมกัน
4. แผนที่ศักยภาพ (social mapping) โดยมูลนิธิพัฒนาไทย 2542 : การระบุตำแหน่งที่อยู่ของบุคคลและองค์กรที่มีความสามารถเปลี่ยนแปลงชุมชนหรือท้องถิ่นให้เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น ได้แก่ ผู้นำการเปลี่ยนแปลง ปราชญ์ท้องถิ่น องค์กรชุมชนเข้มแข็ง และศูนย์การเรียนรู้ในพื้นที่แต่ละจังหวัด

เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ ของ Social Mapping

- เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์/ ทิศทาง/ แนวทางการทำงาน (ค้นหาทุนทางสังคมที่สอดคล้อง เริ่มจากด้านบวก)
- เพื่อสำรวจทุนทางสังคม ใช้วางแผน เป็นกลไกในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (เห็นคน กลุ่ม ช่างศักยภาพ เห็นโอกาส เห็นประเด็น เห็นพื้นที่ เกิดความไว้วางใจ เกิดกลไกในการจัดการความรู้ได้เพื่อน ได้กระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม
- เพื่อสร้างความสัมพันธ์ กับผู้เกี่ยวข้อง
- เพื่อสื่อสารสาธารณะ

วัตถุประสงค์ Social Mapping ของ Node

- เพื่อให้เห็นคน เห็นพื้นที่ เห็นประเด็น ในช่วงการเริ่มต้นงานของ Node
- เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ ทิศทาง แนวทางการทำงาน ของ Node ในระยะต่อไป
- เพื่อสื่อสารสาธารณะและขยายผลงานวิจัย

ขั้นตอนการทำ Social Mapping

1. ตั้งเป้าหมายวัตถุประสงค์ : ทำเพื่ออะไร นำไปใช้ประโยชน์อะไร ใครจะเป็นผู้ใช้ประโยชน์บ้าง
2. กำหนดกระบวนการ : ขอบเขตการทำงาน ระดับใด จะออกแบบกระบวนการอย่างไร
3. วิเคราะห์ผู้เกี่ยวข้อง / บทบาท : ใครบ้างที่เราจะไปเกี่ยวข้องกับ มีหน้าที่บทบาทอย่างไร
4. กำหนดเนื้อหา และแหล่งข้อมูล : ประเด็นอะไรบ้าง ได้มาอย่างไร
5. เลือกเครื่องมือ / วิธีการ : แผนที่เครือข่าย วิถี ฯลฯ
6. ทำปฏิทินปฏิบัติการ : ใคร จะทำอะไร ที่ไหน อย่างไร เมื่อไร

ตัวอย่างการทำ Social Mapping ของ Node แม่ฮ่องสอน

กรอบเนื้อหาการทำ “แผนที่ทางสังคม” (Social Mapping) งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.แม่ฮ่องสอน ปี 2545 โดยมีเงื่อนไขหรือสถานะภาพของ Node ขณะที่ทำ Social Mapping คือ ทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาแล้ว 3 ปี มีเครือข่าย มีข้อมูลมือสอง และมีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นแล้ว แต่อยากทบทวนงานและผลงานที่เกิดขึ้น เพื่อกำหนดทิศทางในอนาคต

เป้าหมาย : เพื่อกำหนดแนวทางการสนับสนุน และจัดการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.แม่ฮ่องสอน

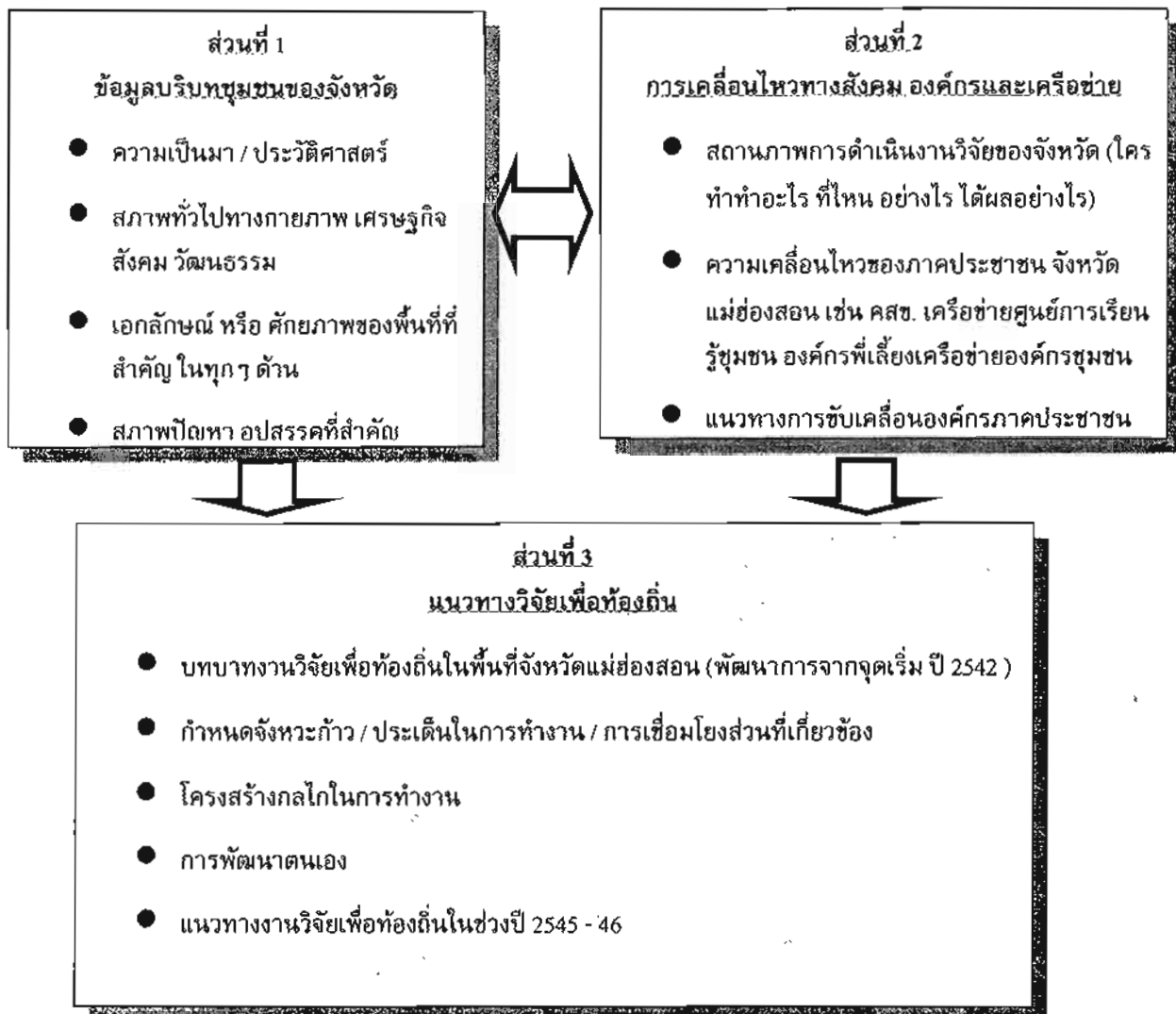
ผู้ใช้ประโยชน์ : 1.สกว.แม่ฮ่องสอน 2. ภาคีที่เกี่ยวข้อง และผู้สนใจทั่วไป

ขั้นตอน สำคัญที่สุด คือ การกำหนดเนื้อหา ประกอบด้วย 3 ส่วน

ส่วนแรก ข้อมูลบริบทของจังหวัดที่ควรรู้ ได้ทำให้ใหม่สามารถทำเสร็จภายใน 1 วัน เพราะข้อมูลมือสองมีอยู่แล้ว สกัดออกมา ให้เห็นภาพของจังหวัดโดยภาพรวม เป็นบริบทของจังหวัด

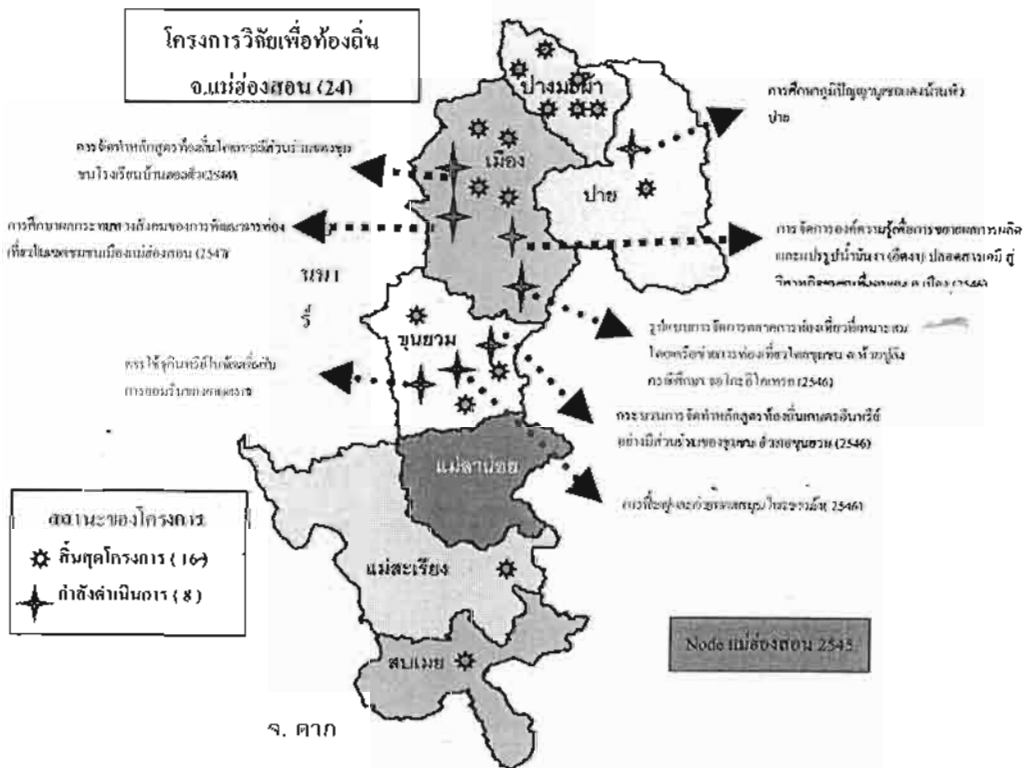
ส่วนที่ 2 ถ้าจะทำงานกับคน เราควรรู้ความเคลื่อนไหว ในองค์กรทางสังคม เครือข่าย ต่าง ๆ ของคนแม่ฮ่องสอนเขาทำอะไรอยู่บ้าง ใครทำอะไร ที่ไหน อย่างไร ได้ผลเป็นอย่างไร วิธีการคือ ใช้เวทีภาคประชาสังคมที่มีอยู่ทุกเดือนในการเก็บข้อมูล

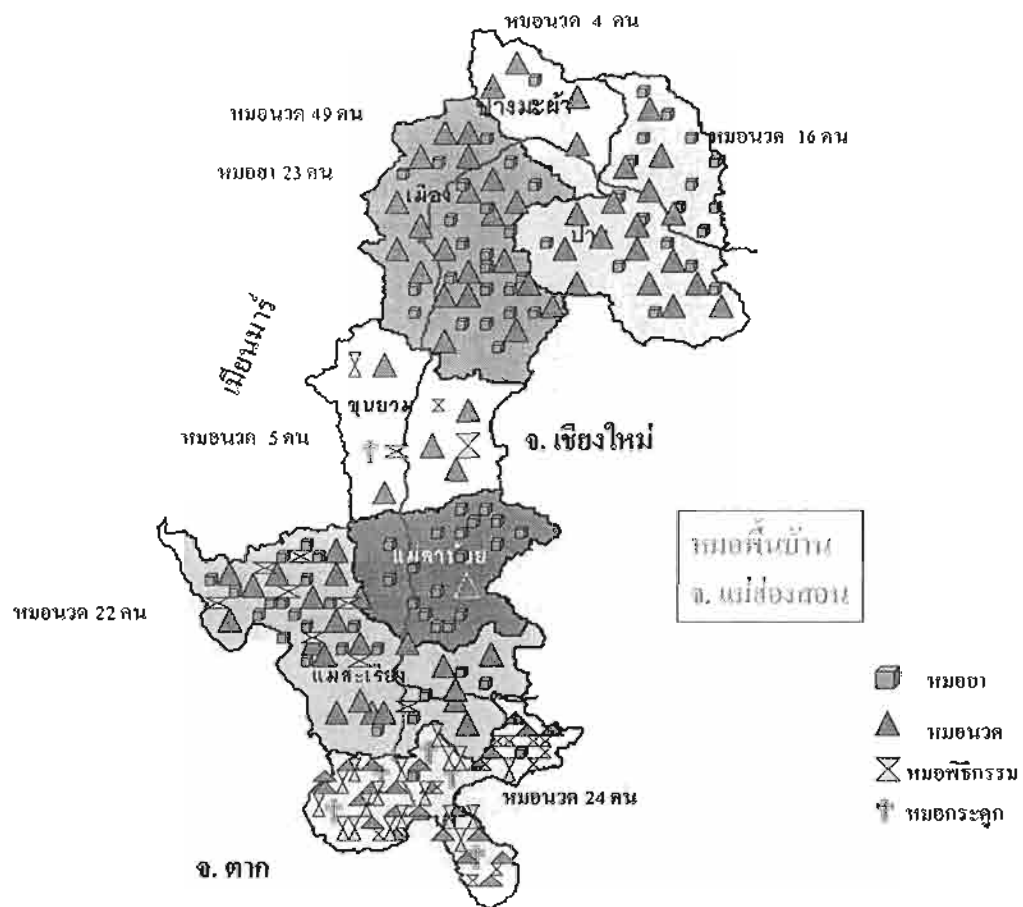
ส่วนที่ 3 เป็นส่วนกำหนดแนวทางของเราว่า บทบาทของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นแม่ฮ่องสอน จะทำอย่างไร ประเด็นในการทำงานคืออะไร จะเชื่อมโยงในส่วนที่เกี่ยวข้องอย่างไร จะสร้างกลไกการทำงานอย่างไร พัฒนาตัวเองอย่างไร แนวทางในการทำงาน ปี 2545-2546 จะเป็นอย่างไร ได้จากการที่คณะทำงานวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันและกำหนดเป็นทิศทางการทำงานของ Node

ข้อมูลเบื้องต้น จ.แม่ฮ่องสอน (ให้เห็นภาพคร่าว ๆ)

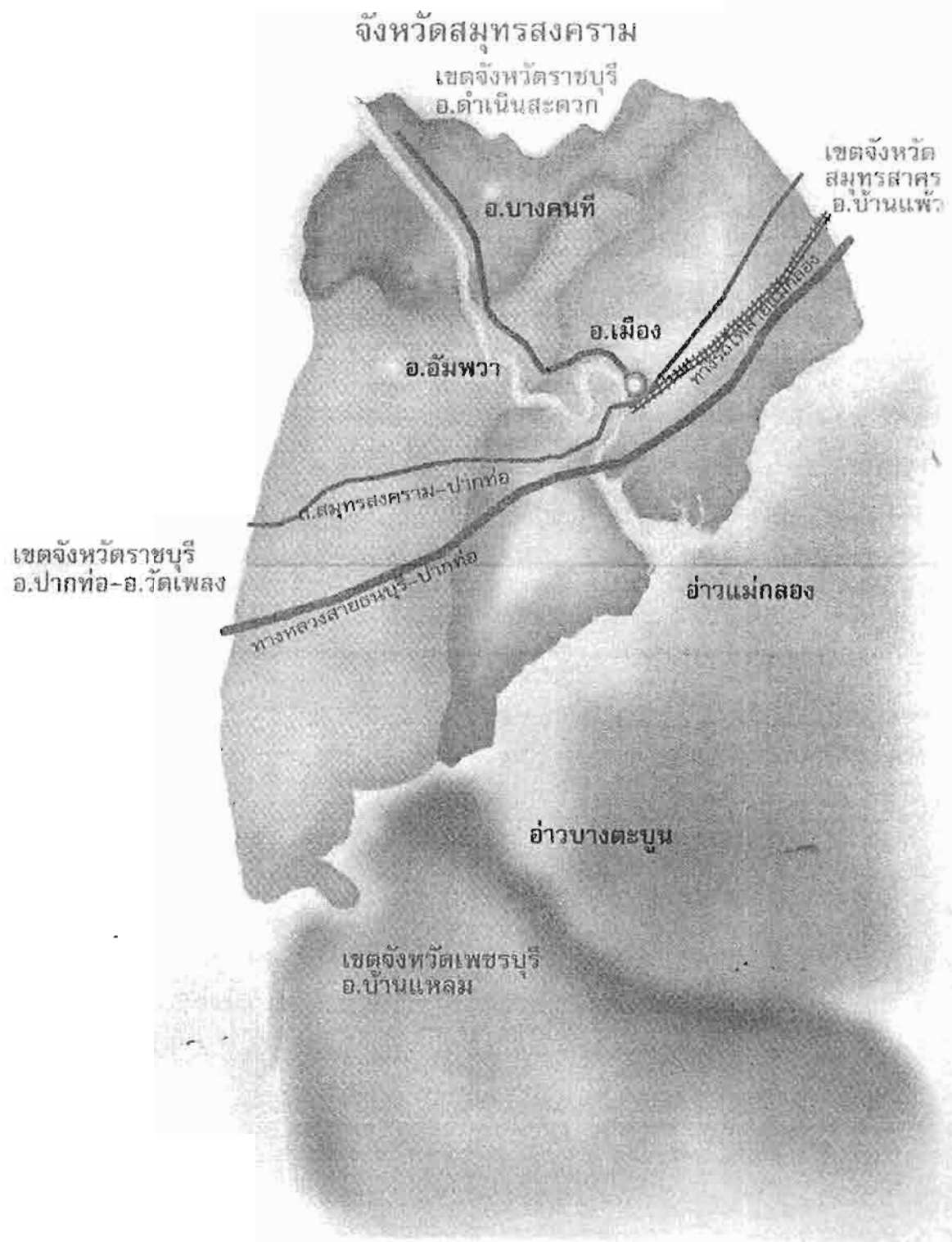
- พื้นที่ทั้งหมด 12,681.259 ตร.กม.
- ทำการเกษตรร้อยละ 2.6
- ประชากร 237,660 คน
- ชายไทยใหญ่/ ชาวเขา (50/50)
- มี 7 อำเภอ 45 ตำบล 408 หมู่บ้าน
- ติดชายแดนยาว 483 กม.
- มีผู้อยู่มาก 33,115 คน

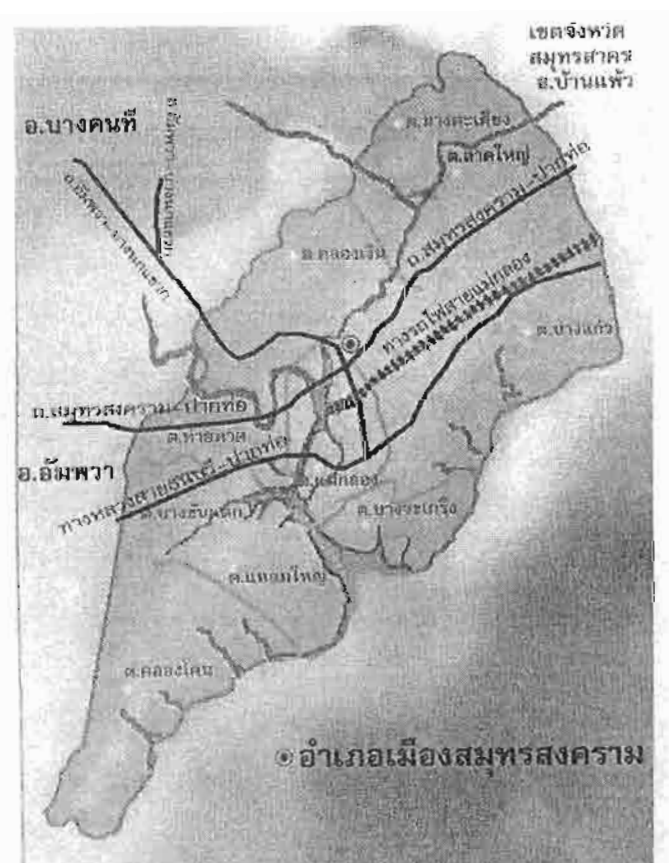
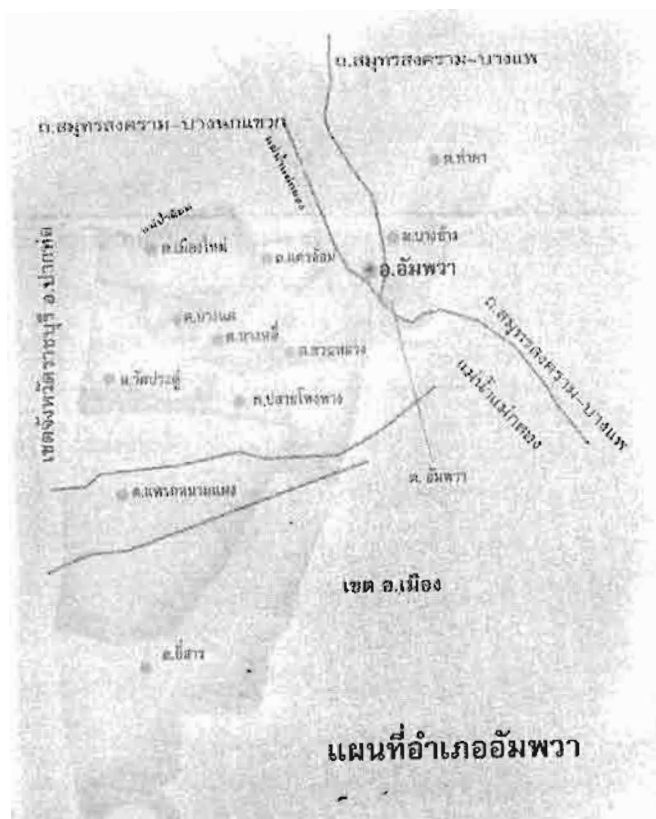

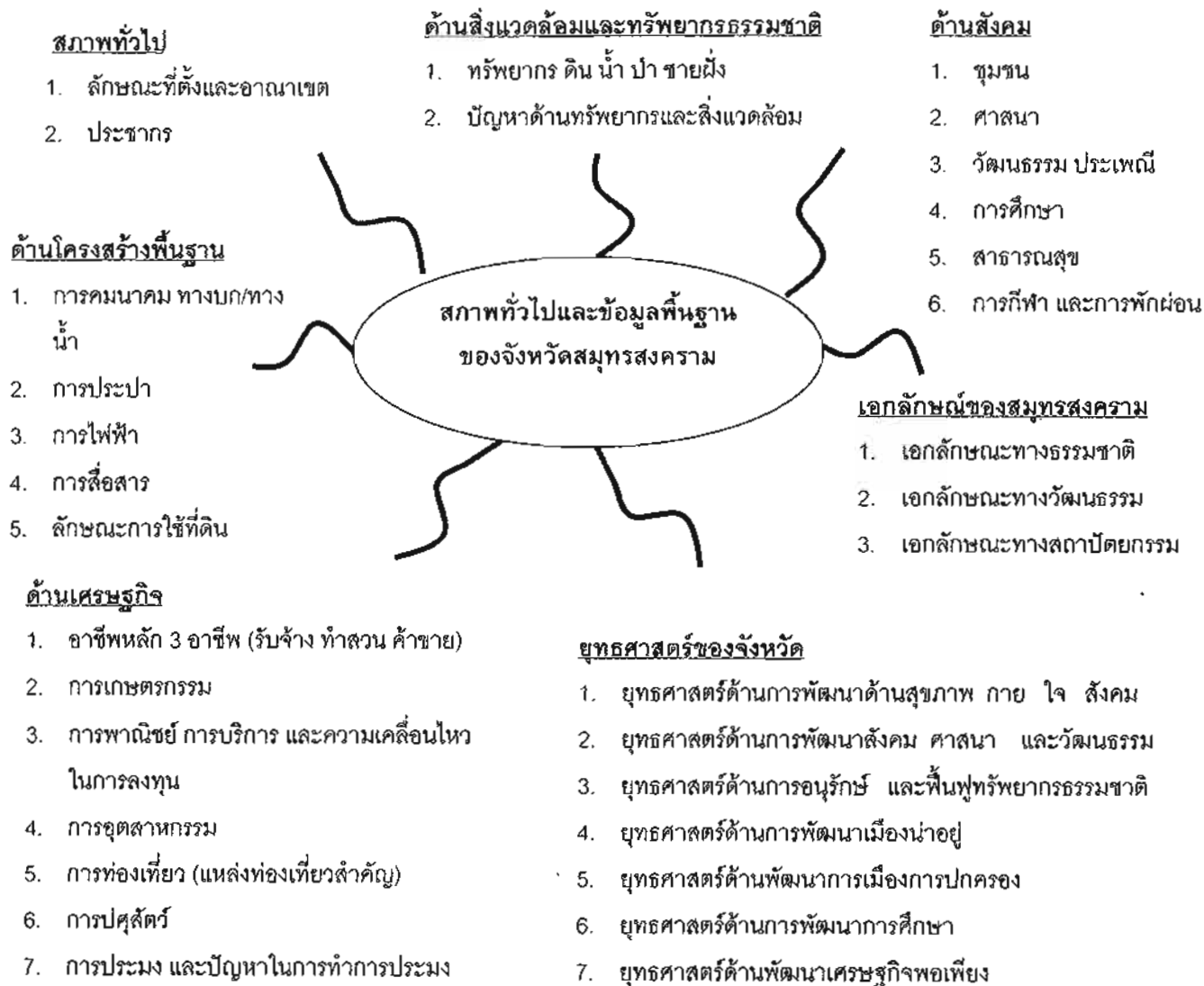
ตัวอย่าง Social Mapping จาก Node สมุทรสงคราม

แผนที่จังหวัดสมุทรสงคราม

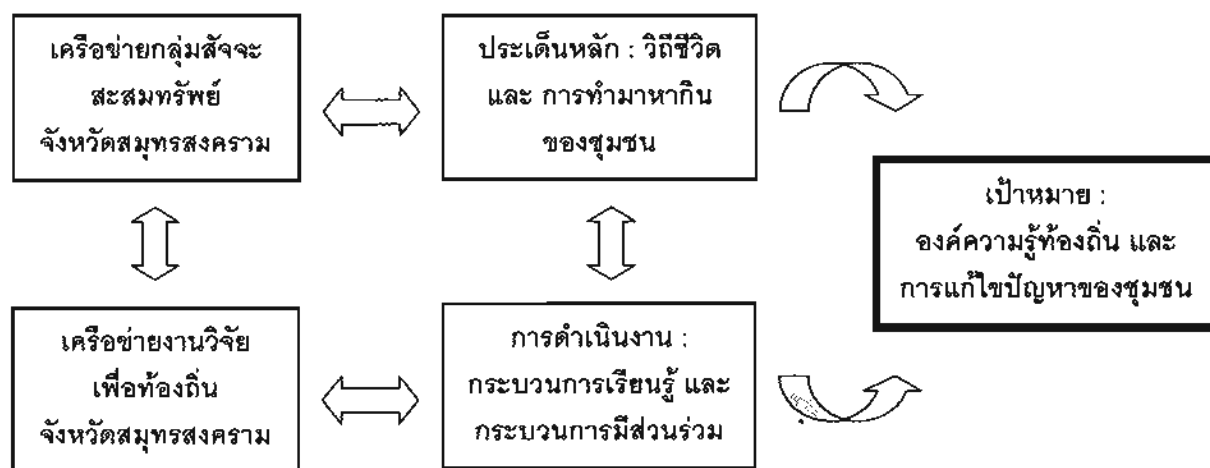

แผนที่อำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดสมุทรสงคราม

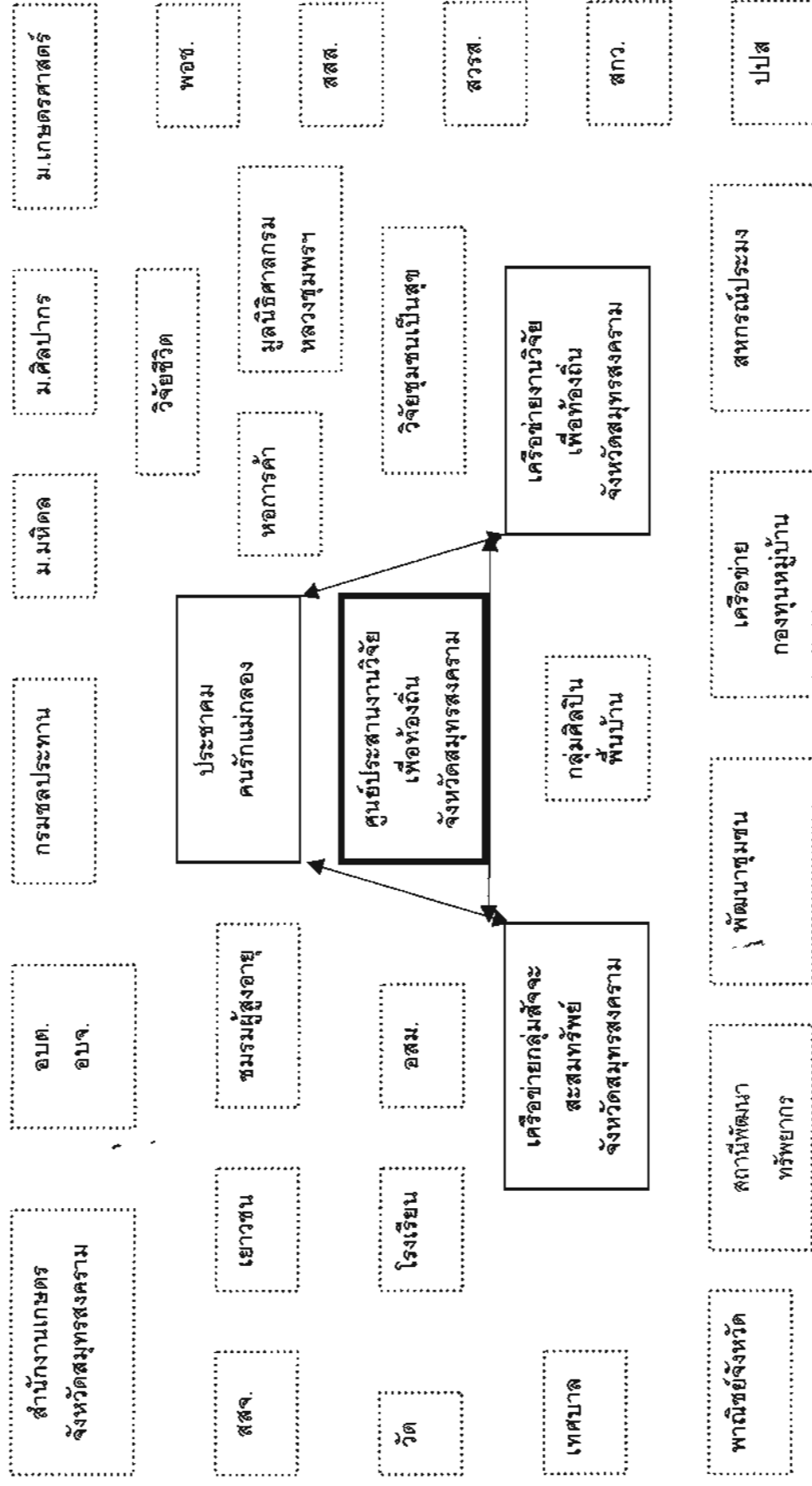
แนวคิดและยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสงคราม
(1 กรกฎาคม 2546 – 30 มิถุนายน 2547)

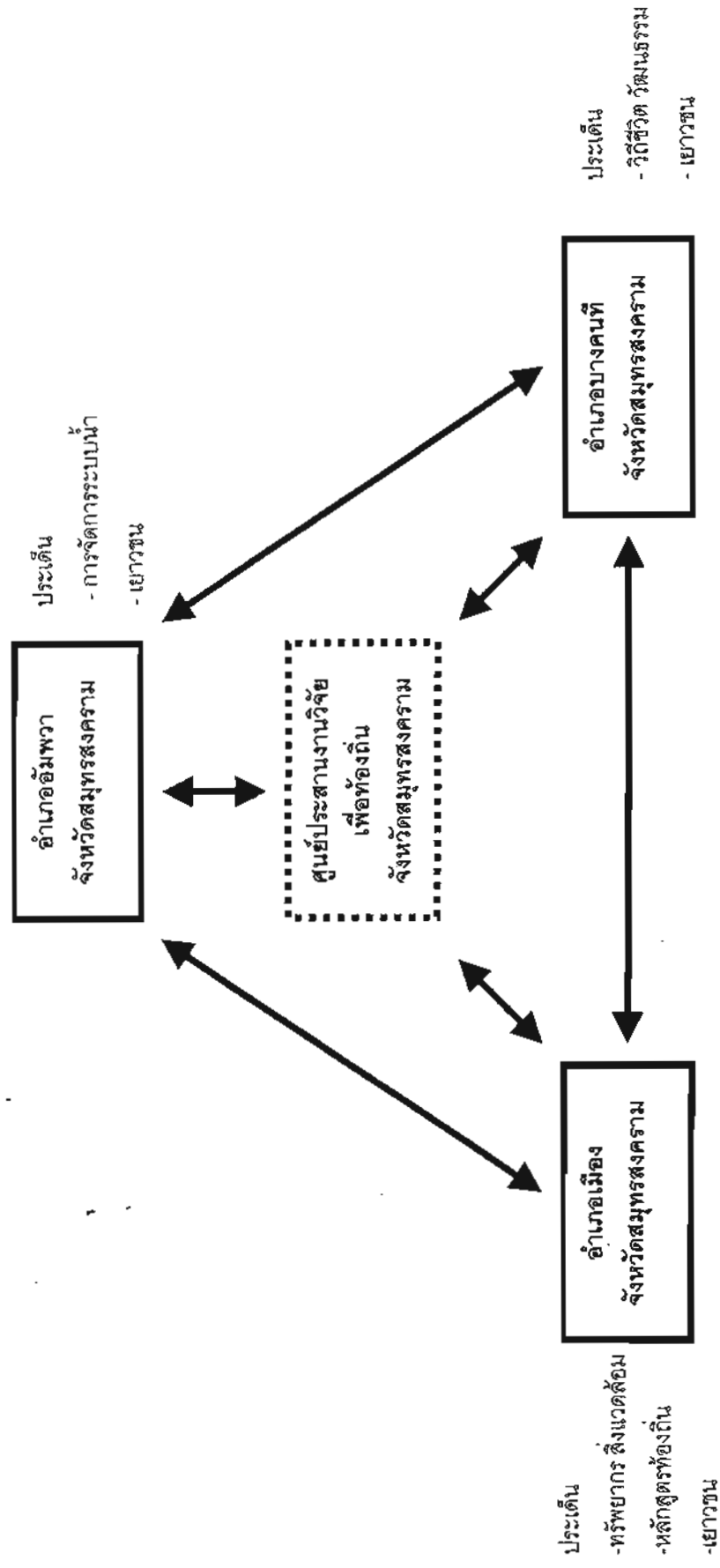
พันธกิจการขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสงคราม
(1 กรกฎาคม 2546 – 30 มิถุนายน 2547)

กลไกการขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและองค์กร/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่จังหวัดสมุทรสงคราม

พื้นที่เป้าหมายและประเด็น : ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสงคราม (1 กรกฎาคม 2546 – 30 มิถุนายน 2547)

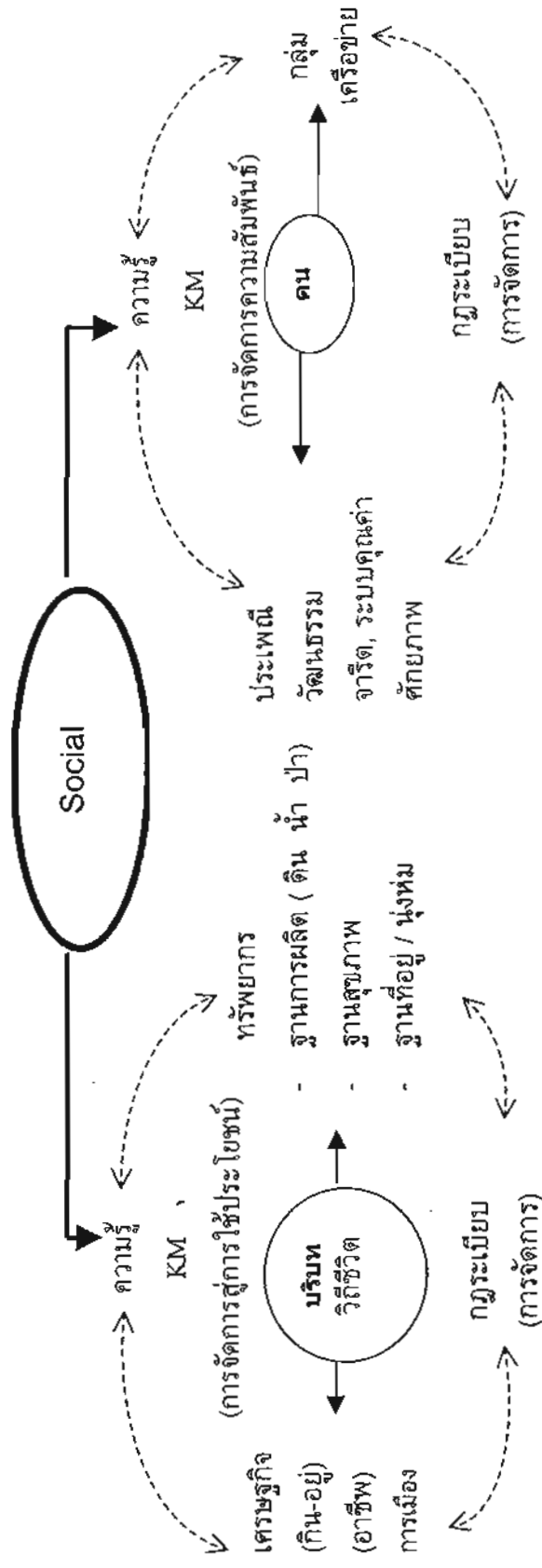

บทเรียนการทำ Social Mapping ของ Node สมุทรสงคราม

- สิ่งที่เราเริ่มทำก็คือ การ scan ดูว่ามีใครทำอะไรอยู่ที่ไหนอย่างไรบ้าง
- Social Mapping จะกลายเป็นเครื่องมือในการเข้าไปทำการพัฒนาเพื่อเชื่อมโยงยุทธศาสตร์จังหวัดได้ ทำแล้วช่วยให้เบาแรงขึ้น เพราะการเชื่อมโยงการทำงานมีเหตุผล เห็นนักวิจัย เห็นคนที่จะไปทำงานด้วย
- ต้องทำให้ทีมงานทั้งหมดเข้าใจและเรียนรู้เรื่องนี้ไปด้วย จะทำให้ทุกคนเข้าใจ มีทิศทางการเดินทางที่ไม่ต้องอธิบายกันบ่อย ๆ ว่า กำลังทำอะไร และขั้นตอนนี้จะก้าวไปอย่างไร และจะเชื่อมโยงคณะทำงาน ทีมงานในพื้นที่ว่า ไหนดี ทีมงานที่สกว. ให้ทำงานในพื้นที่ กำลังทำอะไรกันอยู่
- การทำ Social Mapping เป็นเรื่องของ การสร้างความสัมพันธ์ใหม่ การสร้างพื้นที่ที่เป็นรูปธรรม ที่จะโยงเรื่องของงานวิจัยกับพื้นที่รูปธรรมที่จะไปทำอะไรต่อไป

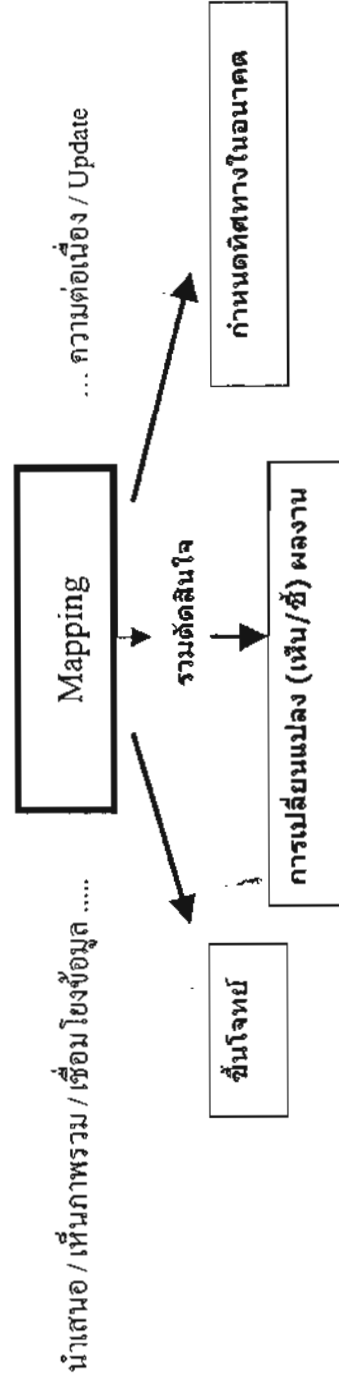
สรุป Social Mapping ในงาน CBR

หลัก CBR... เน้นการพัฒนาคน การใช้ความรู้ท้องถิ่น บนฐานทุนเดิม

ทำเรื่องอะไร ที่ไหน

ใครทำ ทำอย่างไร

บทวนความหมายของ Social Mapping คือ สิ่งที่เป็นทุนทางสังคมที่สกัดออกมา เพื่อใช้ในการทำงานอย่างต่อเนื่อง Social Mapping เป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่ง กระบวนการในการจัดการไม่มีวันสิ้นสุด สอดคล้องกับการสรุปแนวคิด Social Mapping ของ Node สำปาง ซึ่งสรุปเป็น keys word สำคัญได้ ดังนี้

- เป็นสิ่งที่ต่อเนื่อง ไม่หยุดนิ่ง
- เป็นเรื่องเกี่ยวกับตัวเอง ข้อมูล ความสัมพันธ์ การมีส่วนร่วม
- เป็นการจัดระบบ และสามารถใช้ในการกำหนดแนวทางและทิศทางต่อไป

Social Mapping ในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community Based Research: CBR) ซึ่ง CBR เน้นการพัฒนาคน การใช้ความรู้ท้องถิ่น บนฐานทุนเดิม เพราะฉะนั้นการใช้เครื่องมือ Social Mapping ในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นการทบทวนทุนเดิมที่เรามีอยู่

คำว่า Social Mapping ประกอบด้วยคำ 2 คำคือ Social (สังคม) และ Mapping (แผนที่) ซึ่งการทำ Social Mapping ต้องเริ่มที่ให้มีข้อมูลทางด้านสังคม เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับคน กลุ่ม เครือข่าย การจัดการความสัมพันธ์ระหว่างกัน โดยใช้ความรู้มาจัดการ ซึ่งความรู้อาจมีเรื่องของ กฎระเบียบ จารีต ประเพณี วัฒนธรรม ระบบคุณค่า ต่างๆ เป็นฐาน ในขณะที่ความเป็อยู่ของคนที่ยังขึ้นอยู่กับฐานทรัพยากร ไม่ว่าจะเป็นดิน น้ำ ป่า ฐานสุขภาพ ฐานเศรษฐกิจ ปัจจัย 4 ซึ่งในการดำรงอยู่ของคนต้องอาศัยความรู้ในการจัดการกับทรัพยากรต่าง ๆ รวมทั้งมีการจัดการเพื่อนำมาสู่การใช้ประโยชน์

เมื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสังคมแล้วการนำมา Mapping มีหัวใจสำคัยคือ การนำมาทำให้เป็นภาพเชื่อมโยงทั้งระบบ (Map) อย่างต่อเนื่อง ไม่หยุดอยู่กับที่ (Ing) ซึ่งจะทำให้เห็นภาพรวมทั้งระบบ อันจะนำไปสู่การตัดสินใจที่จะดำเนินงานต่อไปในอนาคต

สิ่งสำคัยประการหนึ่งในการทำ Social Mapping คือ การนำเสนอ (presentation) ซึ่งจะทำให้ผู้ใช้ประโยชน์สามารถศึกษาสถานภาพ ศักยภาพ ข้อจำกัด ปัญหา สาเหตุ หรือข้อมูลต่างๆ ได้อย่างรอบด้าน ซึ่งจะนำไปสู่การตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง ซึ่งขึ้นอยู่กับระดับของการใช้งาน ที่มีตั้งแต่การนำเสนอในกระดาษแผ่นเดียว ถึงขั้นการนำเสนอผ่านโปรแกรมคอมพิวเตอร์เช่น ระบบ GIS ฯลฯ ที่ผู้ทำจะต้องวางแผนในการนำเสนอให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการใช้งาน ด้วยเช่นกัน.

ภาคผนวก

1. ผลงาน Social Mapping ของผู้เข้าร่วมอบรม

Node ท่องเที่ยวโดยชุมชน

Node แม่ฮ่องสอน

Node ลำปาง

พี่เลี้ยงพื้นที่ อ.แม่แจ่ม

พี่เลี้ยงพื้นที่ จ. ราชบุรี

Node แสงพระหฤา

Node ลำพูน

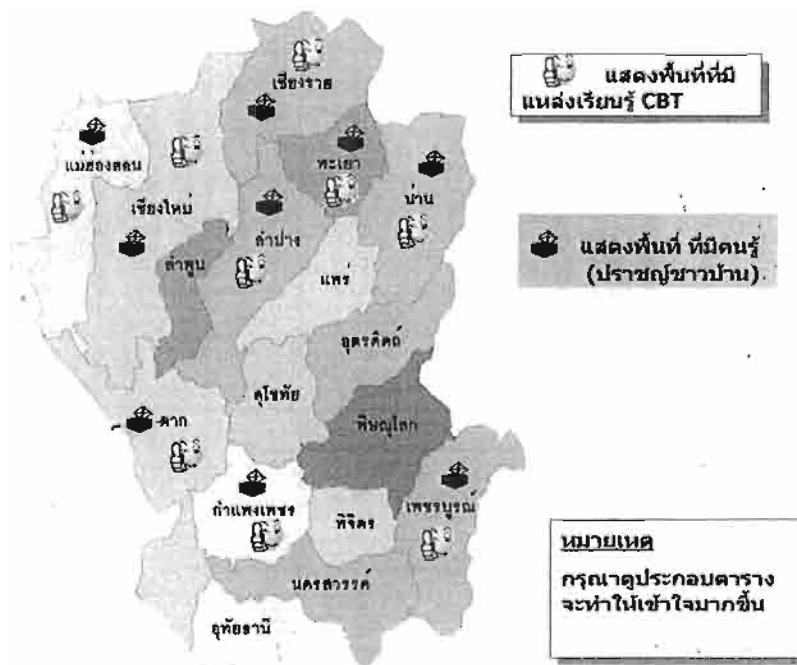
พี่เลี้ยง จ. เชียงใหม่

Node มช.

Social Mapping

แหล่งเรียนรู้ ความรู้ คนรู้
การท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT) ภาคเหนือ

โดย
Node ท่องเที่ยว

ตารางแสดงข้อมูล แหล่งเรียนรู้ และคนรู้ เกี่ยวกับ “การท่องเที่ยวโดยชุมชน” พื้นที่ภาคเหนือ (จากฐานงานวิจัย)

จังหวัด	ชุมชน	แหล่งเรียนรู้	ความรู้	คนรู้	หมายเหตุ
เชียงใหม่	แม่กำปอง	- กระบวนการจัดการ CBT - Home stay - การจัดการชุมชน - กระบวนการวิจัยแบบชาวบ้าน	- การบริหารจัดการ CBT ทั้งระบบ - การจัดการ Home stay - ภูมิปัญญา “เมี่ยง” - วิทยากรชุมชน	นายพรหมินทร์ พวงมาลา นายอนันต์ ไทยกรณ์	
	ผานมोन	- กระบวนการจัดการ CBT - มัคคุเทศก์ท้องถิ่น - กระบวนการวิจัยแบบชาวบ้าน	- การบริหารจัดการ CBT ทั้งระบบ - ความรู้เรื่องการสื่อสารความหมายทางธรรมชาติ และทางวัฒนธรรมปกากะญอ - การแสดงตามวัฒนธรรม ปกากะญอ	นายสุรสิทธิ์ ดลใจไพรวัลย์ นายบุญทา พงกษาจิมพลี นายมนตร์ ไพเรเจริญสุข	
	เขียงดาว	- การจัดการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ - การประสานภาคีความร่วมมือในการทำงานเชิงพื้นที่	- ความรู้เรื่องการสื่อสารความหมายทางธรรมชาติ - วิทยากร กระบวนการมีส่วนร่วม	นายอรุณ อุลัย นายปรีชา จักษะ	
	แม่กลางหลวง	- กระบวนการจัดการ CBT - การจัดการชุมชน	- การบริหารจัดการ CBT ทั้งระบบ - ความรู้เรื่องการสื่อสารความหมายทางธรรมชาติ - วิทยากรชุมชน	นายสมศักดิ์ ศิริภินทอง ลุงคำ	

จังหวัด	ชุมชน	แหล่งเรียนรู้	ความรู้	คนรู้	หมายเหตุ
เชียงใหม่	หมู่บ้านหลัก	- กระบวนการจัดการ CBT - กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น	- แนวความคิดเรื่อง CBT - การบริหารจัดการ CBT - การสร้างการมีส่วนร่วม - การขยายผลงานวิจัย - ภูมิปัญญาสมุนไพรอาซา	นายไกรสิทธิ์ สิทธิโชค นายวุฒิไกร มอผ่า นายมารุต มาเยอะ	
	บ้านยะฟู	- กระบวนการจัดการ CBT - การตลาดที่เหมาะสม	- การบริหารจัดการ CBT - การจัดการศูนย์ข้อมูล	นายณัฐวุฒิ ลิฟู	จากการสนับสนุนของกระทรวง
แม่ฮ่องสอน	บ้านรุ่งอรุณ	- กระบวนการจัดการ CBT	- แนวความคิดเรื่อง CBT - การบริหารจัดการ CBT - วัฒนธรรมบ้านขุนนาง - เกษตรหลังบ้าน - ภูมิปัญญาอาหารจีน	นายสุเมธ แซ่หย่าง นายมานิตย์	
	บ้านแม่ละนา	- กระบวนการจัดการ CBT - Home stay	- แนวความคิดเรื่อง CBT - การบริหารจัดการ CBT - การจัดการ Home stay - วิทยากรชุมชน - วัฒนธรรมไทยใหญ่	นายจำรูญ วงศ์จันทร์	
	บ้านห้วยซี้	- กระบวนการจัดการ CBT - ภูมิปัญญาปลูกกะหล่ำ	- แนวความคิดเรื่อง CBT - การบริหารจัดการ CBT - ความรู้เรื่องการสื่อสารความหมายทางธรรมชาติ - ภูมิปัญญาปลูกกะหล่ำ	นายอาศร์ ณีโย	

จังหวัด	ชุมชน	แหล่งเรียนรู้	ความรู้	คนรู้	หมายเหตุ
พะเยา	แม่กา	กระบวนการสืบค้น เรียนรู้ และถ่ายทอดความรู้เรื่อง โบราณคดีชุมชน	- แนวความคิดเรื่อง CBT - การบริหารจัดการ CBT - การจัดการแหล่งโบราณคดีชุมชน - โบราณคดีชุมชน	นายศักดิ์ เจเพาะธรรม นางปัทมา สมิตะสิริ	
	บ้านร่องไฮ	- กระบวนการจัดการ CBT - กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น	- แนวความคิดเรื่อง CBT - การสร้างการมีส่วนร่วม - ภูมิปัญญาการหาลาแบบประมงพื้นบ้านกว๊านพะเยา - ภูมิปัญญาการตีมีด	นายสมศักดิ์ ลุงเปลี่ยน ลุงศรี อ้ายป๋อง	
น่าน	ห้วยนาต - หลักลาย	กระบวนการจัดการป่าและน้ำ	- แนวความคิดเรื่องการจัดการป่าและน้ำ นาไปสู่การจัดการท่องเที่ยว - รูปแบบการจัดการป่าและน้ำของชุมชน - ภูมิปัญญาการทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ	นายประชุม ล้วนปาน นางนิยนา ชีชาวงค์	
ลำปาง	บ้านป่าเหมี้ยง	- กระบวนการจัดการ CBT - Home stay	- แนวความคิดเรื่อง CBT - การบริหารจัดการ CBT - การจัดการ Home stay	นายบวล	

จังหวัด	ชุมชน	แหล่งเรียนรู้	ความรู้	คนรู้	หมายเหตุ
ตาก	บ้านอุ้มผาง	- กระบวนการจัดการ CBT - ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมชุมชน	- แนวความคิดเรื่อง CBT - การบริหารจัดการ CBT - ภูมิปัญญาชุมชน - การแสดง และผลิตภัณฑ์	นายวินัย พนาโยธิน นายปัญญา มีประทีปประดิ	
กำแพงเพชร	แก่งเกาะใหญ่	- กระบวนการจัดการ CBT - กระบวนการจัดการป่าชุมชน	- แนวความคิดเรื่อง CBT - การบริหารจัดการ CBT - การจัดการป่าชุมชน - การสื่อความหมายทางธรรมชาติ - ภูมิปัญญาการทำน้ามันจันทร์	นายชาติร์ ยุติธร นายประเสริฐ แจ่มไทย ลุงราย	
เพชรบูรณ์	หนองแม่นา	- กระบวนการจัดการ CBT - กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น	- แนวความคิดเรื่อง CBT - การบริหารจัดการ CBT - การสร้างการมีส่วนร่วม - การขยายผลงานวิจัย - การตลาดการท่องเที่ยว - การประสานหน่วยงานในพื้นที่ - การสื่อความหมายทางธรรมชาติ	นายเกรียงไกร สมณรินทร์ นายสมพงษ์ ดัมคำ	

หมายเหตุ

ข้อมูลดังกล่าวยังไม่สมบูรณ์ เป็นเพียงข้อมูลบางส่วนเท่านั้น อาจจะไม่ละเอียดพอ เพราะการทำ Social Mapping ครั้งนี้ยากลองทำเป็นตัวอย่างเพื่อให้ทราบการให้ข้อเสนอแนะ โดยจะนำเสนอใน 2 รูปแบบคือ (1) ตาราง (ข้างบน) (2) การนำข้อมูลกำหนดลงในแผนที่

Ex

Social Mapping

ผู้รู้จากงานวิจัย

Node - แม่ฮ่องสอน

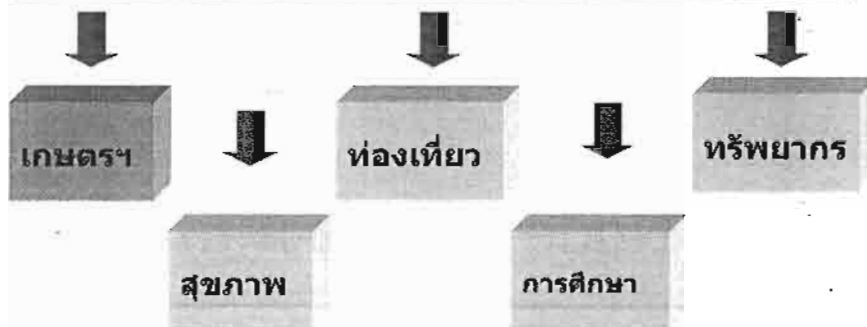
วัตถุประสงค์

เพื่อค้นหาผู้รู้ที่เกิดจากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
(ใครบ้าง / อยู่ที่ไหน / เก่งเรื่องอะไร เป็นต้น)

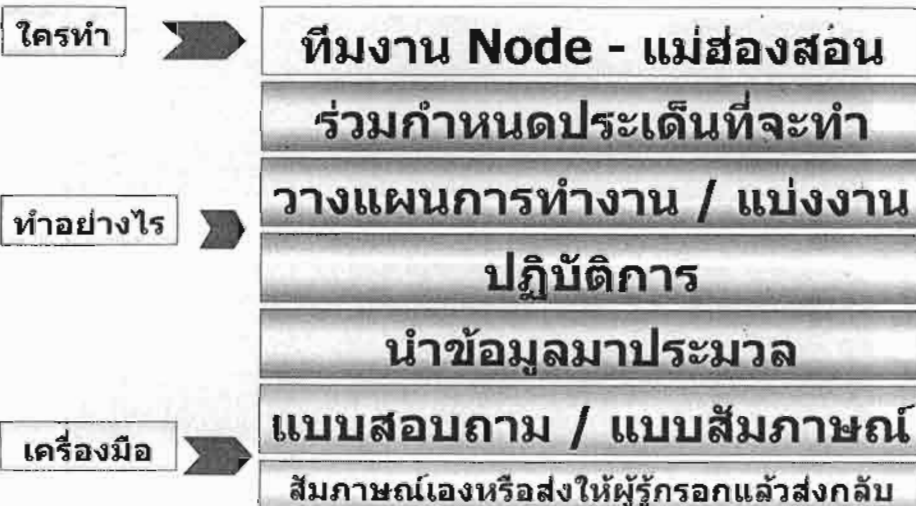
เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการเชื่อมโยงไปสู่การใช้ประโยชน์
ในวงกว้าง

ประเด็น

5 ประเด็นหลัก ที่เคลื่อนงานอยู่ใน
พื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน

กระบวนการ

กระบวนการ (ต่อ)

แหล่ง
ข้อมูล

จากตัวผู้รู้เอง

ข้อมูลมือสอง

**ผู้มีส่วน
ร่วม**

เครือข่ายชุมชนคนวิจัย จ.แม่ฮ่องสอน

เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก จ.แม่ฮ่องสอน

การนำ
เสนอ

ข้อมูลมือสอง

แบบฟอร์มที่ใช้เก็บข้อมูลเพื่อทำ social mapping

แบบสำรวจผู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน "เกษตรกรรมยั่งยืน" (เพื่อจัดทำ Social Mapping ผู้ทำงานวิจัยฯ ด้านเกษตรกรรมยั่งยืน)

• ประวัติส่วนตัว

ชื่อ / นามสกุล.....
 เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง
 วัน / เดือน / ปีเกิด..... อายุ.....ปี
 จำนวนสมาชิกในครอบครัวรวม.....คน หญิง.....คน ชาย.....คน
 อาชีพหลัก.....
 อาชีพรอง.....
 ภูมิลำเนาเดิม.....
 ที่อยู่ปัจจุบัน.....
 โทรศัพท์ (บ้าน)..... (มือถือ).....
 E-mail.....

2. ประวัติการศึกษา / การดูงาน / การอบรม

ระดับการศึกษาสูงสุด.....

สถาบันการศึกษาที่จบ.....

ปี พ.ศ.ที่จบการศึกษา.....

ท่านเคยไปศึกษาดูงาน / แลกเปลี่ยนเรียนรู้ / อบรม ด้านเกษตรกรรมยั่งยืนหรือไม่

เคย

ไม่เคย

ถ้าเคย

โปรดบรรยายละเอียดตามตาราง

ที่	ดูงาน / แลกเปลี่ยน / อบรม เรื่องอะไร	ว/ต/ป ที่เข้าร่วม	ชื่อองค์กรที่จัด
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			
6.			

3. ประวัติการทำงาน / ประสบการณ์

ท่านมีความชำนาญในด้านใด (ระบุโดยละเอียด / อาจมีมากกว่า 1 เรื่องก็ได้)

ที่	เรื่องที่ชำนาญ	ปีที่เริ่มทำงาน ด้านนี้	ได้รับการถ่ายทอดหรือเรียนมาจากไหน	สาเหตุที่สนใจทำเรื่องนี้
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				

4.บทบาทและการทำงานในชุมชน/กลุ่ม/เครือข่ายภาคประชาสังคมมีอะไรบ้าง

ที่	ชื่อโครงการในชุมชน / กลุ่ม / เครือข่าย	ตำแหน่ง	บทบาทที่ได้รับผิดชอบ	ปีที่เริ่มทำ - ปีที่สิ้นสุด
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				

5. โครงการต่าง ๆ ด้านเกษตรกรรมยั่งยืนที่ให้การสนับสนุนชุมชนของท่าน

☐ ไม่มี

☐ มี ถ้ามี โปรดระบุรายละเอียดตามตาราง

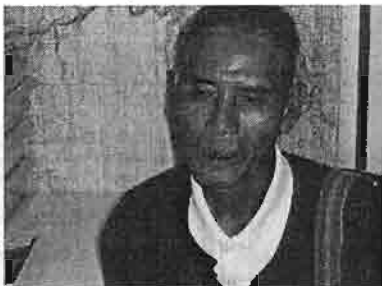
ที่	ชื่อโครงการ	บทบาทของท่าน	กิจกรรมหลัก	งบประมาณ (บาท)	ช่วงเวลา (เริ่ม-สิ้นสุด)
1					
2					
3					
4					

ลงชื่อ.....ผู้ตอบ
(.....)

...../...../.....
วัน / เดือน / ปี ที่สำรวจ

นายเอื้อใจ สืบสายไทย
ผู้รู้ด้านการปลูกไม้ผลเมืองหนาว
ปลอดสารเคมี
โครงการพัฒนาศักยภาพในการจัด
การไม้ผลเมืองหนาวโดยชุมชน
บ้านสวนเจริญ อ.ป่ามะพร้าว

ผู้ประเด็นเกษตรฯ

นายสุนทร สืบสายไทย
ผู้รู้ด้านการปลูกไม้ผลเมืองหนาว
ปลอดสารเคมี
โครงการพัฒนาศักยภาพในการจัด
การไม้ผลเมืองหนาวโดยชุมชน
บ้านสวนเจริญ อ.ป่ามะพร้าว

ผู้ประเด็นเกษตรฯ

ผู้รู้ประเด็นเกษตรฯ

นางฉัตรพร สุวรรณ
 ผู้จัดการอีดน้ำมันและปลูกบน
 ปลอดภัย
 โครงการจัดการองค์ความรู้เพื่อการ
 ขยายผลการผลิตและแปรรูปน้ำมัน
 งาน(อีดงา)ปลอดภัยที่มีผู้วิสาหกิจ
 ชุมชนทั้งหมดของ อ.เมือง

ผู้รู้ประเด็นเกษตรฯ

นางสาวศุภณีย์ คำดี
 ผู้จัดการอีดน้ำมันและปลูกบน
 ปลอดภัย
 โครงการจัดการองค์ความรู้เพื่อการ
 ขยายผลการผลิตและแปรรูปน้ำมัน
 งาน(อีดงา)ปลอดภัยที่มีผู้วิสาหกิจ
 ชุมชนทั้งหมดของ อ.เมือง